Illic enim manu lamuenit.

E xa polis. uidit quanta sub nocte iaceret
N ostra dies: risit q; sin ludibria trunca;
H inc sup emathę campos. & signa cruenti
C ęsaris. ac spar sas uolitaut in ęquore classes.
E scelerum undę x inscio pectore bruti.
S edit. & inuicti posuit se mente catonis;
I lle ubi pendebant casus. dubium q; manebat
Q uem dominum mundi facerent & cuulia bella.
O derat & magnum quamuis comes isset & urma
A uspicijs raptus patrię. ductu q; senatus;
A t post tessalicas cladesriam pectore toto
P ompeianus erat; patriam tutore carentem
E xcepit. populi trepidantia membra refouit;
I gnauis manub; p rectos reddidit enses;
N ec regnum capiens gessit cuulia bella
N ec seruire timens; nil causę secit inarmis
I lle suę; totę post magni funera partes
L ibertatis erant. quas ne perlitora fusas
C olligeret rapido uictoriacęsaris actu.
C orcyrę secreta petit. ac mille carinis
A bstulit emathę secum fragmenta ruinę;
Q uis ratib; tantis fugientia crederet ire
A gmina. quis pelagus uectas artasse carinas
D orida tunc maleon & raptam teneron umbris;
I nde uitrera petit. boreaq; urgente carinas
C rœa fugit. dicta legit cędenab; undis
I tora. tunc ausum classi ꝑcludere portus
I mpulit. ac sęuas meritum phycunta ruinas
S par sit & hinc placidis alto dilabitur auris
I nlicus palinure tuum; neq; eni ęquore tantum
A usonio monumenta tenes. portusq; quietos
T estatur libię phrygio placuisse magistro;

Ostendit catonem nihil
metuisse si & ea ꝑsenta
ut sine cruore uulte uin
cere ut uperetur: nec
uolo superari nulla q me
uiuente seruire uictori

Corcyram insula: unam
ex nouem quę antea Phacia
uocabat adquam delat:

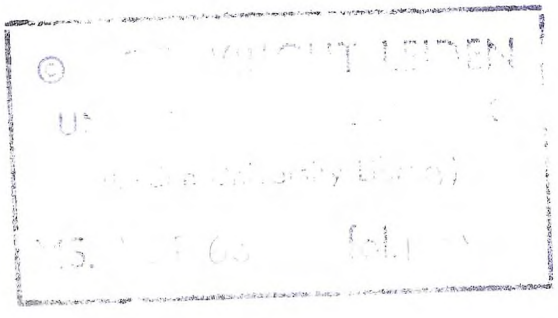
Maleam circuit in primo
torio maleo ut urget
maleęq; seq; ab undis
declinauit ac terra opia

Vicen in gręcis inferni ut
urget tenarea fauces

Iam quum mereret nec mi
seraret manes respicere
cęsaris. sine querimonia
excoriare coepit classem.
ut meri exercitu excluisse
urgere

Vbi cum ennea classibus
stetit palinuri portus:
appel la

Leiden UB. Voss. lat. F 63. f. 103v

Leiden UB. Voss. lat. F 63

Hesperios inter fluctus non ultima nauis
Saxeus ingenti quem pons applectitur arcu
Hiberias passurus aquas, at prima rupes
Signa tenet magni, nec Caesar colle minore
Castra locat, medius dirimit tentoria gurges,
Explicat hunc tellus capos effusa patentes
Vtque oculo pendente modum capos quoque coercet
Cingat arapax. uel quod fluctus et ianua curru
Ceanum populisse suo, nec gurgite maxeo
Quod praestat terris auferre sibi nomen Hyberus,
Prima dies belli cessauit marte cruento.
Spectandas quod cuncta uires numerosaque signa
Exposuere, pigue scelerus pudor arma furentum
Corripuit, patriaeque et rupes legibus unum
Donauere diem, postquam Caesar olympo
Inmotae subita circumdedit agmina fossa
Dum primae praestant aciem hostemque fefellit.
Eppe conserto obducta castra manipulo,
Luce noua collem subito conscendere cursu
Quum medius tutam castris duxisset iter dam
Impulit. et rapto tumultum prior agmine coepit;
Hic uirtus ferrumque locum praemisit. at illis
Ipse locus, miles rupes oneratus inanis
Nec tutae aduersoque acies in monte supina
Haesit. aduersum gum casura umbone sequentis
Erigitur, nullo telum uibrante uacuit
Dum labat. et fixo firmat uestigia pilo.
Dum scopulos stat pes quoque tenens. accepto hostem elicit ictu
Caduntque simul uiam, nudat lapsura ruina
Semina duo equitum quae uehet succedere bello
Vnum quae latus in quo producere gyro,

Orbis unus cui pars fluuius sup gradiens. cingitur Hiberus inundans.

Cingit dicit accingendo qui bos circuit ubi ipse usus aduersus fluuium hiberum flumen eodem.

Caesar dicit cum primum aduenit hostes inuenit ambos fossa quia exstruxerat sua acie opponendo hostem fefellit.

Pars superabat illa a Caesaris castris quae et faciebat.

Hiberus fluuius ab hiberis populis dictus.

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat F 62 fol. 36R

Leiden UB. Voss. lat. F 63, f. 121a

Menubra iam posuere adicus fortuna pe per cit.
Cum anib; & regni duraut adultima sicum;
Nam sibi libertas umquam si redderet orbem
Ludibrio seruatus erat. nonutile mundo
Datus exemplum terras tot posse subimo
Esse uno; macedum fines latebrasq; suorum
Deserunt. uictasq; patri despexit athenas;
Perq; asie populos satis urgentib; ac tus
Humana cum strage furit. gladiumq; pommes
Exegit gentes. ignotos miscuit amnes
Per sirum eufraten. indorum sanguine gangen
Terrarum fatale malum. fulmenq; q omnes
Percutere & pariter populos. & sidus inquin
Gentib; oceno classes inferre parabat
Exteriore mari. nam illi flamma. necunde.
Nec sterilis libie. syriacus obstitit hammon;
Esse mocasum mundi deuexa secutus.
Ambisset q polos nilumq; asonte bibisset;
Cum tu suprema dies. naturaq; solum
Hunc potuit finem uesano ponere regi;
Qui secum mundia quatorum ceperat orbem
Abstulit imperium. nullo q; herede reliclo.
Totus fati laceriandas prebuit urbes;
Sed cecidit babilone sua; parcho q; uerendus;
Pro pudor eoi prompsit timuere. farisaei
Quam nunc pila timent populi. luc & usq; subdcton
Regnemus. zephen q; domos. terrasq; pmam
Flagrantis posterga noti ce demus mortis
Arracidum domino; non felix parthia ciassi
Exigue secure sunt pulcria pelle;
Iam pelusiaco ueniens aegurgite nili
Rex puer imbellis populi sed uenerat mas;
Obside quo pacis pellea turtus maula

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Lat F. 63 fol. 121ᴿ

Leiden, UB. Voss. lat. F. 63

Chatelain, Tab. 69.

Si non prima nefas bellu, sed sola tulisset;
O superi liceat terras odisse nocentes;
Quid totu pmissi. quid totu absolutis orbem
hesperię dedes. & flebilis unda pachini!
Et mimina & leucas. puros fecere phylippos
PAVLVS CONSTANTINOPOLITANVS.
EMENDAVI MANVMEA SOLVS.
MANNEL. LVCANI. LIBER. VII. EXPL.
INCIPIT LIBER. VIII. FELICITER.
LEGENTE VITA. ET PFECTVRA.
SCRIPTORI VITA ET FORTVNA.
LEGE FELICITER.

ARGVMENTVM LIBRI OCTAVI.

Etiam pompeio fugiente ad cornelia confluxisse magna parte copiarum. cum naugatione dimissa debitarum ad petenda parthos auxilia. habitu consiliu de eligenda fide regnorum. sententia lentuli suadentis ut egyptu effugeret. uictu magnu de ordine ppositu parthos uolentis petere. auctoribus pothino & achilla occisu pompeium iussu ptholomei.

Et caput eius abscisum. sepulture furtim datu truncum. INCIPIT OCTAVVS.

Gram pompeio fugiente ad corneliã conthalie
magnã partẽ copiarũ. cũ naugatione diuisiũ
debitarũ ad petenda parthos auxilia habitũ
consiliũ de eligenda fide rerũ sententia Leuiab
suadentis ut egyptũ fugerent. uictũ magnu
& postũ parthos uolentis petere. ultoribꝫ. pothino
& achillã occisũ pompeium iussu ptholomei.
Et caput eius abscisum. sepulturę furtim datũ
truncum. INCIPIT OCTAVVS.
AMSVPER HERCVLEAS FAVCES.
nemorosa que tempe.
H. emonię deserta petens dispendia siluę
Comprimedẽ cursũ & cursũ flamulsq; negantẽ.
Magnus agens. incerta fugę uestigia turbat.
Implicatusq; errore uagꝫ pauet ille fragorem
Motorũ uentis nemorũ. comitumq; suorũ
Qui post terga redit. trepidũ latereq; timentẽ
Examinat. quã uis sũmo de culmine lapsus.
Nondũ tute sua factus sat sanguis esse.

f Fauces die montes. ossa
Pyndum. quos hercules aperuit
et separauit

g Et cursum Lia flamulis negantibus
negantẽ.

h Sed adhuc gesta abbatissa
accepi. sed miser sacta
pop. eũ tamen ecce occisa.

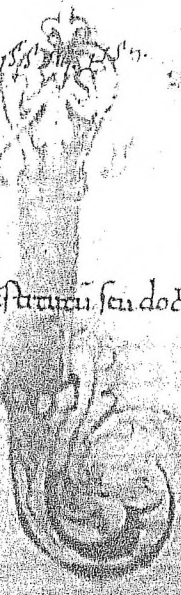
Héliog. Dujardin

Imp. Chassepot

Chatelain, Paléogr.
Pl. 160

Reginaldi 201 n. 13!
c. X 2 fol 8

I. 37.

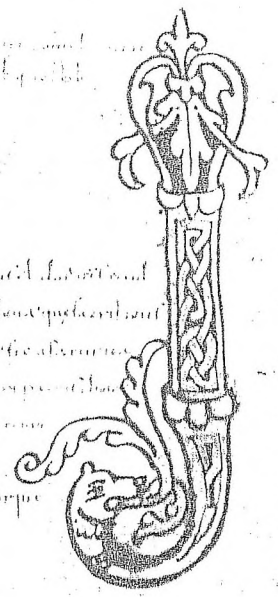

Abbo nem Simagma id- apostao ut estruncu seu doctrinae
& si uestigiu quae sit ymaginis lunelli
Hunc tragon circeli centri quoq. linea signat
Cui sectis similis nisi ne diffusior esset
Hunc ubrevior emotis circinus alis
Illum teneris uerisq. sed hic mensoribus apte
Ille superficiem aequato uertice libras

Ex Bibliotheca Viri Illustris Isaaci Vossii. 31

ACADLVGD

Leiden UB. Voss. lat. F 64

VNIVSIVVEN

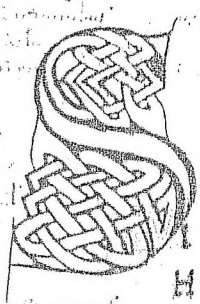
LIS LIBERTINI LOCOPLETIS

incerumest filiusanalumnus: Admedi
amfere.xcentem dediamne animum
giseausa quia qd scole aut foro ip̄ parie
ret. Deinde paucoruersum sacy tē
nonabsurde compositū impune dem pau
mum poetiq; emissementb. miserosis
tamen nrge amus scripture meditate
excolam. Et tamen diu ne modico qui
de auditorio quicquā committere ē ausus:
Mox quidē magna frequentia tamq; sue
su bis aderaudiusest. utcunq; quepi
ma fecerit. inferuere nouus serpat. Qd
nondum pcres. dabit historio. suamemor.
Et barras tam nobiliū magna uirtute cum
Prefectus pelopeu facit. filomelū tribunos.
Et autumindelicus aule historio multq; fauor
cuiscotidie prebebant. Uemergo mue
nalis insuspitionē quasi tēpore figurate
retulisse. Ac ne omp̄hendere mihi quā
quā occogenarius urbe sū motus est. missusq;
ad pfectum cohortis inexteremā partem
tendentis egrpti. id supplicu genus placuit.
ut lenuiq; ioculari delicto par esset. Ue
rum mera lēnissimū em pus angore et
tedio pemit.

Hystrionesnunc ioculatores. parasitorum quasimū
nuscatores. qui membra gestuculatione alus

Leiden UB. Voss. lat. F 64

IUNII IUVENALIS SATY
RARUM LIB PRIM INCIP.

Iempe ego auditor tamen. nunque reponam
Cecatus quicens nuci thesride epdri.
Impune ergo mihi recitauerit ille togatus:
Hic elegos. impune diem consumpserit ingens
Thelephus. Cuesummi plenus iam margine libri
Cruza interq. nec dum finitus orestes?
Nota magis nulli domus est sua. quam in luca
Coracis. & colitur quamuis in rupe. Latinum
Vlcam. quadragies centena. quas tanqueat umbras
Eacus. unde alacis furuus deuehat auru
Pallicule. quanta cacumen mouerit ornos.
Frontonis platani. conuulsaq. marmora clamant
Semper. assiduo ruptus lectore columne
Expectes eadem. summo minimoq. poeta
Nos ergo manu ferulam subducamus. & ad
Consilium dedimus sullae priuatus ut altum
Dormiret. stulta clementia. quando ubique
Nabi. occidas. peniatur. parcere carne.
Nec tamen hoc potius libeat decurrere. capo
Perque magnus equos. aurumq. flexit alumni
Si quacat. & placidi rationem admittat edam.
Cum tener uxorem ducat spado. mevia thusci
Frigat aprum. & nuda teneat uenabula mamma
Cum pars nuiace plebis. cum uerna canobi
Crispinus cyriaq. humero reuocante lacernas
Ventilet aestuum digitis sudantia. aurum.
Nec sufferre queat maioris pondera gemmae

Leiden UB. Voss. lat. F 64

Leiden UB. Voss. Lat. F 64

Leiden. UB. Voss. lat. F 64

Sat. 3

Leiden UB. Voss. Lat. F 64

Nec cum antiochus nec erit mirabilis illic
Aut stratocles; aut cū mollis demetrius hoemo;
Natio comoeda est; rīdes maiore cachinno
Concutior; flet si lacrimas conspexit amici:
Nec dolet, igniculū brumae si tempore poscas,
Accipit andromidem; si dixeris aestuo sudat;
Non sumus ergo pares; melior qui semper homo est
Nec die quoq; potest alienū sumere vultū
Ad facie laetare manus; laudare parentis
Si bene rusticanē si rectū mixerit amicus
Si nulla inuerso crepitū dedit aure fundo;
Praeterea sēmihil aut ab ingenuine trahit
Non matronalis; non filia virgo neq; ipse
Sponsus levis adhuc non filius ante pudicus;
Hoc simile est aulā resupinat amici;
Scire volunt secreta domus atq; inde timeri;
Ex quo coepit grece cum mentio transit
Gimnasia; atq; audi facinus malorum abolla
Troicus occidit barea delator amicum
Disiecta q; sene ripa nutritus inulta
Ad quā gorgonei delapsae pennacaballi;
Non est romano cuiquā locus hic ubi regnat
Praetorie nes aliquis at diphilus aut erimachus
Quis gemit ustio nunq; partit amicum;
Solus habet; nā cū facile stillauit inaurē
Exiguū de natura patriaq; veneno
Limine submoueor; perierunt tempora longi
Seruitii; nū quā minor est iactura clientis;
Quid porro officiū nobis blandiar aut quā

Leiden UB: Voss. Lat. F 64

N e mihi hec mentis mediocris machina quisquis
N on dederit laudis dolor prosequar omissa quique
E xa carmina silvarum ego gratior
I pse duces ferro subitus gressusque agentem
A pparuit quatiens cristis et terrea
E t pompa phalus et gallinarius pinus
S ic inde huc aciem quam aduersa acierunt
Q ua formae gravis quam nunc dira cadentis
M aximus in media fastus nunc arma videmus
V omere defici mea rastra et falcula dissi
E t lucem spargat publica dicas
S pecula quis quondam subrigit arva bubus
V idi ego unco contenta capere formas
H asta lias porrecta et plures subnectere causas
S ed iuncta vocat et solo inclinat in mente
N am hic comota quadam multa augere
A nnua igitur gubernatrix memor et quo tenuisse
R omana rei publicae potentia reddit aquilo
M ecum quod unae certae unumque diana
C onulla aeumis fatis praeunego nupsit Nilla
A diutor gulosum nam caligas ima grossi

C ESTIS Verspinus et hic michi spirito candet
A dparcas monstra nulla iuventae praedita
Nunc is regit solaci libidine fortis
D elicias duque quae aspirat adulteri
Quae fert exigit quantas iuncta sanguis
P ectoribus quanta removit et umbras
I ugera quot vicina foro quas amnis arat

N emo mat felix minimum
I nert sua quo up
Q uinque adhuc unu
S ed nunc defectis lyra
Nam quae pro bonis fragi
C rispinum quid agas cadi
C rimine ab omni millas
Nec quum sanae parib
Ut plebi quidem magnis
Consilium laudo aspera
Precipua in tabula sedeo
Et gratior et tutior ym
Quo nubit clausa
Nil tale expertus gemm
Quo mihi et frugano
Succincta patria quond
Haec scias quamque portun
Piscator quae piscis emi
Vendat agros sed mari
Qualis tunc epulas ipsu
Induperatorem cum tot
Et regna et modicae supt
Purpureus magni
Jam primum et quitu
Vendere munera pis
Jam pice calliope lice
Cantandum resonare ag
Prima dehinc ponit michi

Quis posset ferre cum inuenes libenter debeat
& omnia pati.

Sybeba sipiog. cap. Seuerissa debet equus esse mansuetus
postea debet saltare inquit ad omnia pueros & puellas
ut scitum Flaccus obscenus.

Credo inquid quod compositum plenum quod esse solet
mense casinas interest. Nasica postillum subinde
admisit Rupex.

Piauses laqueus & ulrey construendas scribit.

Nomina erant in scholis quasi pro nunc sumus
scalunas spelunas conuenit enim homines & pecora

Umbra & in spelunas & subera auxerit mandere
undomb sebe nec frigida erat spelunca. sed deo non esse
in hominib tanta fabule. quam nunc

Passer ocello. Catulli uxore significare. quo habuit passere
domestico. ualde carum. quo mortuo dum flentes

Ruppe reboris. Sedim fabula decor nulli arbor pupas
nati. homines. qd ideo singit. quia ueteres domos habuerunt
nostre memorie arboribus requiescebant. & manere
facta egre habebant. Unde fabule inuenerunt
ut in domo homines pan ego dicerent.

Composita lutu. Prometheus dr homine ex luto
finxisse. que ignis admouit rapto a solis rota.

Nondum barbaro. id nondum adultum leonem uenire. placuit
post ea adulteram dr eam ille primum adulteriu commisse.

Astree ceu iustitie ipsius quo gone uirgo inter sidera
collocata. sedim fabulam. iustitie & pudicitia
sorores fuerunt.

Ad posteriu urbis huius scribere. quia ecce
adulter uolebat ducere uxore & sub dere scribo
matrimonia. & quinque nouu est enim adulteriu
sed ante quissimie. & sub iuuis argentio primu pro
Quare uis post adulteriu ducere uxore. ea adulteriu
debuerat metuere.

Ut quisque fortis & quo strenuus
1 lle sapit quia sic uiuitur · omnia ferre
S ic oportet edocet; pulsandum uertice nato
S ic bebit quando equus; nec dura camelus
F lagra pati; hic epulis et cibi dignus amico.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

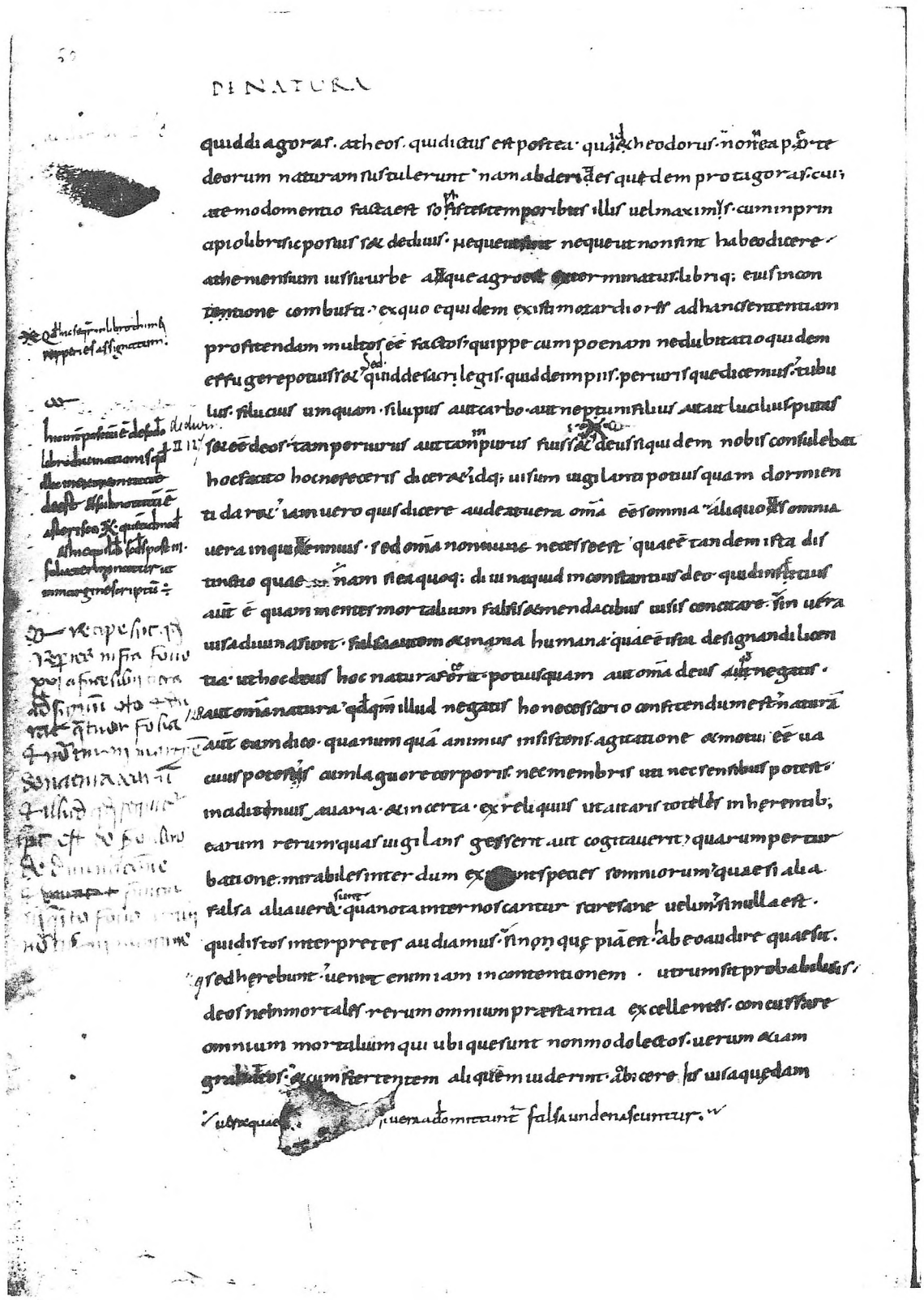
R edo pudicicia. fraumo rege morari
L icentia. uisa inq. diu; cum frigida parui
P rebebat spelunca domos. ignemq. larem.
E t pecus. et dominos communi claudere tecto.
S iluestrem montana coma. cum sterneret uxor
F rondib. et culmo. uicinarumq. ferarum
P elib. haud similis. ubi cubia. nec ubi cuius
T urbauit nudus. egressaque passer. acellos;
S ed parandi. ferens infantib. ubera magnis
E t sepe horridior. glandem ructauit in ore.
Q uippe aliter tuno orbe nouo celoq. recenti
V iuebant homines. quin pto robore nati
C omposita. luto · nullos habere parentes.
Multa pudicicie ueteris uestigia forsan
A ut aliqua exciterint et sub iuue. sedione nondum
B arbaro · nondum greus uiuere paratus
P er caput alterius; cum furem nemo timeret
C aulib; acpomis. et aperto uiuere horto.
N P aulatim deinde ad superos astrea recessit
H ac comite atq. duce pariter fugere sorores;
A tq uiquum et uicem; est alieni posti me lecti
C ontinere. atq. sacrigenu contemnere fulcri
O mne aliud crimen mox ferrea pepulit etas

Leiden UB. Voss. Lat. F 64

A equoris transilire. sed longe alte pe reticea
A udice herculeo stridentem gurgite solem.
G indeoperę preeum ē. accenso folle reuerta
I nde domum possis. cumidaq. supbus Alnea
O eam monstra ę cuuenes indusse marinos.
M nnimus mentes agitat furor; ille sororis
I nmanib; uulneribus eumenidum terrę ę igni;
H ic bouę pcusso mugire Aqamemnona orcadie
A ut vehacum; parate cumais luceo atq. lucernis
C ui eors eget. quinauem mercib; implet
A d summum Lucus. ę tabula distinguit una
C um sic causa malicia ę discriminis huius
C on casum argentum maculos faciesq. minuta
O currunt nubes ę fulgura; soluite funem
F rumenta dominus clamat pperisq. ecompe
M ll color hiceli. nil fascia nigne minuetur
A estuum tonat; infelix ac forsitan ipsa
M occe cadet fractis trabibus fluctuq. pmeat
M O brutus. ę tonā leua morsuq. tenebit;
S ed cuius uocis modo non sufficerent aurum
Q uodaiqus ę rutila uoluit pactolus harena
F rigida sufficient uelantes inguina panni.
E xiguusq. cibus mersarate. naufragus esse
D um rogat. ę pietate tempestate tuetur.
I anas parua malis. cum maiore meauq.
S eruaneur; misere ę magni custodia census;
D isposita duces hamis. vigilare cohortem
S eruorum noctu licinus iubet. at comitis pro
E gestro. sinisq. sinus phrygiaq. columna.

Leiden UB. Vos. Lat. F 64

DI NATURA

quidd diagoras. atheos. quidicatus est postea. quid theodorus. non ea p. d. r. t.
deorum naturam sustulerunt. nam abderitae quidem protagoras. cui
ae modo domitio fuerat. fo. fuit tempore illius uel maximus. cum in prin
apio libro sic ponat. de deis. nequeam habere. nequeo ut non sint habeo dicere.
athenienses iussu urbe atque agro eum eiecerunt. librique eius in con
tione combusti. ex quo equidem existimo ardiorem ad hanc sententiam
profitendam multos fuisse factos. quippe cum poenam nec dubitaret quidem
effugere potuisse. sed quid de sacris legis. quid dem pios. periuros que dicemus. tubu
lus. fulgur. umquam. fulgur aut carbo. aut nepa. fulmen. aut lucifer putat
se eos deos tam periurum aut tam impium fuisse. deus quidem nobis consulebat
hoc facto. hoc nos facere. dicerae. idq; ut sum uigilans potius quam dormien
tis dare. iam uero quis dicere audeat. uera omnia eos omnia. aliquos omnia
uera in quibus nemo. sed omnia non omnes necesse est. quae tandem ista dis
tinctio quae. nam ne quoq; diuinum quid in constantius deo. quid inconstantius
aut e quam mentem mortalium falsis emendacibus uelis concatenare. sin uera
uis adduni asse. falsa autem ea magna humana. quae ei sint designandi sen
tia. ut hoc deus hoc natura fecerit. potius quam aut omnia deus aut nega
aut omnia natura. quidquid illud negatur. hoc necessario confitendum est naturam
aut eam dico. quae num quid animus insitum. agitatione remotum. ea ua
cuus potissimus cum laqueo corporis. nec membris uis nec sensibus potest
inadhibenda. uana. incerta. ex reliquis utcunque. uel in herenab;
earum rerum quas uigilans gesserit aut cogitauerit. quarum per tur
bationem. mirabiles interdum exoriuntur species rerum. quae si alia
falsa alia uera. quanota inter nos cantur. rare sane uelum si nulla est.
quidistos interpretes audiamus. si non quae piaen. habeo audire quae sit.
gredherebunt. uenit enim iam in contentionem. utrum sit probabilius.
deos ne immortales rerum omnium praestantia excellentes. concursare
omnium mortalium qui ubique sunt non modo lectos. uerum aciam
genibus. quum sit tenuem aliquem uiderint. habere sus uis aquedam
utreque [illegible] uenae domicilium. falsa undenascuntur.

Leiden Voss. lat. fol. 86, f. 10r verkleinert
Cicero, Nat. deor. + De div.

J. T. Gumbert, Ciceros Leidenses, in: Claudine A. Chavannes-Mazel
– Margaret M. Smith, Medieval Mss. of the Latin Classics: Production and
Use (1996) 209–244

adulescentibus seu matribus familiarũ uenenia libido uoleamq;
uel semoenib; religionibus sacrificiis seu ocata ab timore incen
diorũ aedificia dedicata uideantur liberari. Martiũ diu
rnas cũsit extra moenia dedicata nonerit inter cuesar migera
dissensio sed ab hostibus ea defensia belli periculo conseruabit
tẽ cereri extra urbẽ loco quo nomine sẽp homines nisi p sacer
ficiũ necesse habeant adire cũ religione caste seiisq; moribꝫ
his locus debet tueri. ceterisq; diis ad sacrificiorũ rationes
apte tẽplis areę sunt distribuende. De ipsis aũt ędibus sacris
faciẽndis. de arearũ symmetriis. utriusq; ordinis uolumine
reddã rationes. quã in secto usu ẽ mihi primũ de materie
copia quę in ędificiis sunt parande quibus sint uirtutibꝫ;
et quẽ habeant usum exponere commensus ędificiorũ &
ordines. genera singula symmetriarũ pagere. unusquisq;
uoluminibus explicare. EXPLICIT LIB PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

DINOCRATES architectus cogitationibus
et solertia fretus. cum alexandreas rerũ potiretur
p fectus ẽ a macedonia ad exercitũ regie cupidus
cõmendationis ipse patria appinquis amicis tulit ad
primos ordines et purpuratos litteras aditus habere &
faciliores ad eius q; exceptus humane pactus utique primum
ad alexandrũ p ducereetur. Cum pollicita essent tardiores
fuerunt idoneũ tẽpus expectantes. Itaq; dinocrates ab
hisse existimans ludi ab repertis presidium. fuerat aũt
amplissima statura facie grata forma dignitateq; suma.
his igitur naturae muneribus confisus uestimenta posuit in
hospicio. oleo corpus punxit. capudq; coronauit populea
fronde leuũ humerũ pelle leonina texit. Dextraq; cla
uã tenens. incessit contra tribunal regis ut diceretur no
uitas populũ cũ auertisset &. conspexit eũ alexander. ad
miratus est. ussitq; locũ dari ut accederet &. Interrogauit q; quis
esset. at ille. Dinocrates inquid architectus macedo.

Leiden UB., Voss. Lat. F. 107

Leiden UB
Voss. Lat. F. 107
fol. 11r

bant eius motus. supra autē adrignū q̄d inibierat ar cus tē gebatur ad canalē
crebrius ut sustineret corium crudū q̄d ea machina erat inuoluta. de torā
ce nihil putauit scribendum q̄d animaduertere & eā machinā nullam habere
uir tutē de accessu quę epibathra g̃ cedr̄. & de marinis machinationibus quę
p̄ nauium adtus habere poss & scripsit tantū pollicitū ēē uehemēter animad
uerta. neq; rationes eor eum explicauisse. quę sunt ademade machinis scrip
taq; b; sunt cōparationibus exposui. nunc quē admodū ap̄ceptorib; accepi. & u
tiam hic uidēdn̄tur exponā. Testudo quem ad congestionē fossarū paratus ea q;
& iā accessus ad murū potest habere sicerit faciendā. basis conpingatur. quę
grece theradr̄ quadrata habens quoque uersus latera singula pedum pe
dum xxv. & transuersaria. uiii. hęc autē contineatur a bal tē nis duob; crassis
F S. latis. S. Distent autē transuersaria intē secū cūt pede. & S. supponantur q;
in singulis intē uallis eor arbusculę q̄ g̃ce anaxopodes dn̄r. In quib; uexan
tē rotarū axes conclusi lamnis ferreis aeque arbusculę tra sint tēperate. ut
habeant cardines & foramina quo uectes traiectiuersationes earum ex
pediant. uti ante & post & add extrum seu sinistrum latus siue oblique
ad angulos opus fuerit adiđ p arbusculas uersatis p gredi possint. Con
locentur autē in sup basim tigna duo. in utrāq; parte m̄ pectape des
senos. quor circa pectura s figantur. altera pectra duo tigna ante
frontes pedes. vii. Crassa & lata uti in basi sunt scripta. In sup hanc
cōparationē exigantur postes conpactiles p̄ter cardines pedū. viii.
Crassitudine quoq; uersus palmo pedales intē uallaha bentes inter se
ses q̄ pedes ea concludantur sup nę inter cardinatis trabibus supra
trabes conlocentur. Capreoli cardinib; alius. an alium conclusi in altri
tudine excitati. p. viiii. supra capreolos conlocetur quadratū tig
num. quo capreoli coniungantur. Ipsa autē latera ariis circa fixis con
tineantur tegantur q; tabulis. maxime primis si non exceteram a
terā q̄ maxime habere potest uir tutē p̄ter pinū aut alnum. Hęc
enim sunt fragalia & facilter recipiunt ignem circūtabulata
conlocentur crates extenuib; uirgis creberrimę textā maxime q;
recentib; p crudis corius duplicib; consutis fal tri salga aut palea sina
ce tomaceratis circa tegantur machinamenta. Intra abhis reiciantur
plagę balistarū & impetus incendior. est autē & aliud genus testu

Leiden UB., Voss. Lat. F. 107

603

Leiden UB
Voss. Lat. F. 107
fol. 108r

intellegendum relinquit. De his animis cum primum anima cum in corpus emittitur;
per tres elementorum ordines trina morte ad corporis usque descendit. hec est imago re
uocis de morte anime cum in corpus trudit sedia sententia. Aliud nam tres et inter eos
sententiarum diuersitates ante significauimus. induas quidem & ipsi partes sic primi
faciunt. si non his determinis diuidunt mundum. hiemi celum qd a planete spera
uocitet partem unam. vii. u speras que uage uocantur & qd inter illam ac terram:
tramq; ipsam alteram partem ce uoluer. Secdm hos g quorum secte amicicia:
ratio animis beate abomi cuiusq; gratione corporis libere celum possidet.
Que u appetentia corporis & huius qua interius una uocamus ab illa specula al
tissima & prima luce despiciens desidero latenti cogitauerit. pondere ipsorum
cogitationis paulatim in inferiora delabit. nec subito apfecta incorporalitate
latenti corpi induit. si se nisi prafinita decrimine & longiore simplicis & absolutis
sime puritatis recessum. inqdam sideris corporis incremento turgesce. insingu
lis enim speris qcelo subiecte se ethera obuolutione uestit. utpote gradati
societate huius indumenti vestiet; Ideo tandem mortibus quos q. speras
transit. ad hanc puenit q interius una uocitat. Descensus u ipsius qanima
decelo in huius utre inferna delabit. sic ordo digerit. Zodiacum ita lacteus
circulus obliq circum flexionis occursum ambiendo complectit. ut cum q
duo tropica signa capricornus & cancer ferunt intersecet. Has solis portas
physici uocauer qz inuiaq; obuiante solstitio ultra sol is inhibetur
accessio & fit ei regressus ad zonam una cuius limos nunq relinquit.
Per has portas anime decelo in uias meare. & deinis incelum remeare cre
dunt. Ideo hominum una. alia deorum uocat. Hominum cancer. qz phunc in
feriora descensus e. Capricornus deorum qz pillum anime ipse immortalita
tis sedem & indeorum numerum reuntem. & hoc est. q homeri diuina prudentia
inanimes thacensii descriptione significat. hinc & pythagoras putat a lacteo
circulo deorsum incipere diuis impium qz anime indelapse uident ita a supis
recessisse. Ideo primam nascentibus offerri aiunt lactis alimoniam qz primum eis motus
a lacteo incipit. incorpora tiren labentib. Vnde & scipione de animis
beatorum ostenso lacteo dictum est. hic profecti reuntur. Ergo descensus

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 2

omipotentiā dī ostendere posse uix intelligi nūquā uideri· quicquid
humano subiect aspectui tēplū ei uocauit· q sola mīte ccipit· Vt q hæc
uenerat ut tēpla· cultū tm̄ maximū debeat ēditori· sciatq; quisq; inusū tēpli
hui inducit· ritu sibi uuendū sacerdotis· Vnde & qsi qdā publico pconio tan
tā humano generi diuinitatē in ee testat· ut uniūsos sideri animi coꝫ
natione nobilitet· Hotandū ē qd hoc loco animū & ut ꝑ pprie & ut abu
siue dr̄ posuit· Animꝰ· H ꝑ pprie mens ē quā diuiniore anima nemo du
bitauit· si nūq; sic & animā usurpantes uocam· Cū q dic̄ hisq; anim
dat ē ex illis septēnis ignib; mīte ꝑstat intelligi· quæ nobis ꝑ pe cū cēlo side
rib; q· cōmunis ē· Cū ů ait retinend aīm÷· incustodia corporis· ipsā tc̄ aīm
nominat quæ uinci custodia corporali· cui mens diuina n̄ subdit· Hc̄ q uī
nō anim· i· mens cū sideribꝫ cōmunis sit scdm theologos disseram· Dr̄ qui
ꝑma causa &÷ & uocat· un omiū quæq; sunt q q; uident ee princeps
& origo÷· Hic sup habundanti maiestatis fecunditate de se mīte creauit·
Hæc mens quæ noīe uocat qua patrē inspic̄ plenā similitudinē ser
uat auctoris· aīmā ů desecreat· posteriora respiciens· Kursū aīm partē quā
intuet induit· ac paulatī regrediente respectu infabricā corpoꝫ incorporea
ipsa degenerat· Hab& q & purissimā exmīte deq÷· nata rationē qđ logicon uocat·
& ex sua ntura accipit ꝑbendi sens· ꝑbendiq; incremēti semiuiū· Quoꝫ unū ēsthetico·
alterū phtico nuncupat· S· ex his ꝑmū· i· logicon qđ inuiū sibi exmīte sup sit sic uere
diuinū÷· ita solus diuinis aptū· reliq duo ēsthetico & phtico ut a diuinis recedit· ita
c̄uenientia scaducis· Anima q creans sibi c̄densq; corpora· Hāi deo ab aīm natura incipit
quā sapientes de deo & mīte nōminant· ex illo mero ac purissimo fonte mīus quē nas
cendo de origine suę hauserat copia· corpora illa diuina t supa cēli dico & sideꝫ q ꝑma
c̄debat animaū· diuinaq; mītes omib; corporib; q· informā tereti· i· inspersę modū forma
bant infusę s· & hoc÷ qđ cū de stollis loqueret ait· q diuinis animatę mīb; In feriora ů
ac terrena degenerans· fragilitatē corpoꝫ caducoꝫ deprehend meram diuinitatē mīus sustinere
n̄ posse· imo partē ei uix solus humanus corporib; c̄uenire· quæ sola uident erecta tanqā
ad supa abimus recedant· & sola cēlū facile tanqā sēp erecta suspiciunt· solisq; in÷ tincapite
speręs similitudo· quā formā diximꝰ solā mīus capacē· Solutī hominis rationē i· mīsui infudit·
cui sedes in capite÷· S· & geminā illā seminandi crescendiq; naturā qe caducū÷· corp

Leiden U.B. Voss. Lat. Q. 2.

II 10,1.

quod doctrinę ꝓpositū nīmus insequentib; apparebit. Quum etiā
sicubi et plesq; fuerint hominū deincepſ laudes unusq; nr̄m acceptas
apud posteros ꝓdere. Tam ꝓpter rumores excusationesq; trarū quas ac
cidere tēpore certo necesse. nīmodo nō ꝑ nā. sed ne diu nā qdē q̄tam assequi
possumus. utrum fructū sapiens inconscientia ponit. minus pfectus inglorią;
Vnde scipio pfectionē cupiens infundr̄is nepos. auctor ē ut ētēnt cōscientię p̄
mo q̄tam nonnequiret. inqua appetenda qm̄ duo sunt maxime quę p̄op
tari possint. ut et quā latissimę uagę. et quā diutissime pseueret. p̄ quā
superus clebabtacionis nr̄ę angustus differendo tocus tr̄ę quę adcęlū
puncti locū obtinet minimā quandā docuit am̄ generis hominū. partu
culam possideri. nullius ū q̄m. t illā totā partē potuisse diffundi;
Siquidē gangen trans natare t trans cendere caucasum romani nominis
fama nualuit. spē quā deppaganda late q̄tā ante oculis ponendo nr̄i
orbis angustus ąpitauit. uult etchuit nitari au ferre. ut plene animone
potus comitatū q̄tę cōpos dissuasor insinuet. etiam. Nec hac ipsa parte
unquā sapientis et fortus iuri nom̄ serpere potest. et nitatē nominis
possedurare. cum nō excusatione nō elusione trarū diu nitari rerū
nē cedat occasus. qd quale sit dissere m̄. Inhac enī parte tractat
illa questio latenē absolue. quę multorū cogitationes deā bigenda
mundi et nitate sollicitat. Namquis facile mundū sēp fuisse
consenciat. cū et ipsa ustoriarū fides multarū rerū cultū emdaci
onēq; ipsā inuencionē recentē ee fateat. Cūq. rudes primū homines
et incauta siluestri nīmultū aferarū asperitate dissimiles memi
neri t fabulet antiquitas tradatq. nec incęas quonunc utrim̄ uetū
fuisse. sed glande prius et bacis altos sero speraſſe desuetas alimoniā.
Cumq; uta exordiū rerū. et ipsius humanę nacionis opinem̄ utau
rea primū sęcla fuisse credam̄. et inde natura pmetalla uliora
degenerans ferro sęcla postrema sedauerit. aeneorū uideam̄ desa
bulis mutuari quis non hinc estimet mundū quandoq; cepisse.
& nec longā retro eius ętatē cū ab hinc ultro duo retro annorum

non mouente. Eneruatus ⁊ ꝯsillogiſſmus quē p̄miſſa uaria
etmultiplici diuiſione colligerat. id⁊ anima principiū mot
eſt. Principiū aut̄ motus n̄ mouetur. Igit anima non mouet.
Reſtat utquia c̄ſtitit poſſe aliquid ꝑſe moueri alio n̄ mouente.
animā hoc ee doceatur. Qđ facile docebit. ſidemanifeſtiſetin
dubitabilib' arguīta ſumam'. Homini motū aut anima p̄ſtat.
aut corp'. aut deutroq; p̄mixtio. Etqz trias dequib' inquiſitio
iſta pcedit. cū neq; dē corpore. neq; ap̄mixtione p̄ſtari hocpoſ
ſe conſtiterit. reſtat ut ab anima moueri hominē nulla dubita
tioſit. Nē deſingulis. acp̄mū decorpore loquam'. Nullū inanu
mū corpus ſuo motu motū moueri manifeſtius⁊. quā ut aſſeren
dū ſit. Nihil⁊ aut̄ qđ dum immobileſit. aliud poſſit mouere. Igit̄
corp' hominē n̄ mouet. Videndū neforte animę etcorporiſipſa
p̄mixtio. hunc ſibimotū miniſtrent. Sed quia c̄ſtat motū cor
pori n̄ ee ſinec animę ineſt. ex duab' rebus motu carentibus. nullus
mot̄ efficit̄. ſic nec exduab' dulcibus amaritudo. nec exduab' ama
ris dulcedo pueniet. nec exgemino frigore calor. aut frigus exge
mino calore naſcetur. Omiſ enī qualitas geminata creſcit. nunq; ex
duplicatis ſimilibus c̄trarietas emergit. Ergo nec exduab' immobi
lib' mot̄ erit. Hominē igit̄ p̄mixtio n̄ mouebit. Hinc inexpugna
bilis ſillogiſſmus ex c̄feſſarū rerū indubitabili luce colligit̄. Ani
mal mouet̄. Motū aut̄ animali aut anima p̄ſtat aut corp'. aut ex
utroq; p̄mixtio. Sedneq; corp' neq; p̄mixtio motū p̄ſtat. Igitur.
anima motū p̄ſtat. Exhiſ apparet animā inicium motus ee. Inicium
aut̄ mot̄. tractat ſuprior docuit ꝑſe moueri. Animā ⁊ ἀυτοκινητον
ee. id⁊ ꝑſe moueri. nulla dubitatio ē. Hicille rurſus obloquit̄.
et alia deinceps diſputatione c̄fligit. Cadē enī hic ſoluendo repe
tem'. q̄ ſup̄ inordinē obiecta digeſſim'. Nposſ inquit eadē inicius
ſui ee q̄ inde naſcunt̄. & ideo animā quę inicium mot⁊ n̄ moueri.
neidem ſit inicium & qđ deinicio naſcit̄. id⁊ nemot̄ exmotu pceſſiſſe

Leiden. UB. Voss. Lat. Q. 2.

hoc dispositio archana ⁊ consulta naturę · q̄ ad animalis utrā certis uinculis ctinen
dā tantū animę iniecit corporis amorē · ut ama⁊ ultro q̄d uincta ÷ paroq;
ctingat · Nefinita qq lege tēporis sui · merens ⁊ inuita discedat; Acqq obiec
tione ut arbitror dissoluta · ideas integationes q̄b; nos iudet urquere ueniam;
Simouit inquit se anima · aliq̄ mot se q̄rē semou⁊; Dicendū ne ē igit
animā se inlocū mouere · Ergo ille locus · aut orb · aut linea ē;
Ansepariendo seu cōsumdo mouet · sene aug⁊ · aut minuit · aut pferat
aut in mediū aliud genus mot · quo ea dicam mouer i · Sed omis
haec integrationum molestia congeriesest · ex una eadēq;
defluit male cepię diffinitionis astutia · Nam quasemel
sibi ꝓposuit one q̄d mouet · a balio moueri · omia hęc
motuū q̄rā in anima quesit · In quib; aliud ÷ q̄d mou⁊ ·
aliud quod mouet · cū nichil hoc cadere in animā poss⁊ ·
in qua nulla discretio ē · mouentis ⁊ moti · Quise igitur
dicis aliquis · aut unde intellegit animę mot sihoc nullus ē · ⁊
sci⁊ hoc q̄sq̄ nosse desiderat · t platone dicente · t rullio,
Quinarū ceteris quę mouentur · hinc fons · hoc principi
um ē mouendi · Quanta sit aut uocabuli hui expssio ·
quo anima fons mot uocatur · facile reperies · si rei inuisibilis
motū sine auctore · atq; sine inicio hac sine fine ꝓdeuntem
⁊ cetera mouentē mte cēcipias · cū nihil similius deusibilib;
quā fons potuit reperiri · quia tta principiū est aquae · ut cum
dese fluuios ⁊ lac ꝓcreat · a nullo nasci ipse dicatur · Nā si a balio
nasceret · non ea⁊ ipse principium · ⁊ sicut fons n̄ semp facile
dephendit · a ipso tam q̄ fundit · aut nilus ē · aut heridan ·
aut hist · aut tanais · ⁊ sit illoc rapacitē uidendo amiran⁊ ·
⁊ intrate tantarū aquarū origine requiren⁊ · cogitatione re
curris ad fontē · ⁊ hunc omnē motū intellegis de primo scatu
rigen⁊ manare principio · tta cū corporū motu seu diuinu seu
terrenu sint · cōsiderando querere forte auctorē uelis · mens

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 2

Expectate tuus spes & solatio nr̄i.
hec ubi dicta dedit fluuio mersate salubri. Ipse leticie uoces ad sidera iactant.
Accepit uenientē & mollib; exultat undis. Intonsi montes respondent omia uallesq;
Exultant q; uada & subito cōmota colubra. Tepore ī alio magnū & memorabile numen.
Deuo lat & sup capitat adstitit inde repente serpentis furialē malū memuisse necesse ē.
Radit ī liquidū celeres neq; cōmouet alas. Ausus quondā fama ē obscuro anris THESTIADIO
huc omis ē ba ad ripas effusa ruebat Cōpellare uirū & uenendi poscere causas BOLO.
Certatī largos humeris īfundere rores. h inc ubi tedente adusu p gramina uidit.
Tū genitor natū dictis cōpellat amicis. Subsistite inquit; feroc dnīq; potentē
Nate mee uires mea magna potencia solo Sauciat serpens affat uoce superba scīpta ad limina tendit.
Et p dulce decus magno redditure parenti. Veranetus facies fuer' n̄ nunciat ferus. Quingenū ad domo
Ate principiū tibi desinit accipe testor. Fare age quid uenias nate dura ultra loquuntur.
O mea progenies quā sol utraq; recurrens. Agite iuuenū ī fidentissime nr̄as.
Aspicit oceanū p fecto letius honore Iussit adire domos pacis imponere iugo res
Omia sub pedib; utq; regiq; uidebis. Ne q; de inuideo mihi magis accipe posta re.
Imperio regere populos matres q; uiros q; Et dubitē si q; nec animo sententia surgit. Si pat ecus ydera
Ia p de desides animos desuetaq; corda Fit dom alta uocat stephiros labere ponnus parent.
Ignaros q; uie mecū miserat ītegres. Arduu tecta petens aut rursus credere celo. Simulo que memoras:
Agredere & uotis iam nec assuesce uocari. Ille subridens sedato pectore fat. VIRBA XPI.
Dicebat ille patris magna parere parabat haud uatū ignar' uentur iq; inscia aeui. Sed opta ardua pennis.
Imperio instans operi regnisq; futuri. Dissimulare etiā speraſti pfide serpens. Nec dubitat nec uera uides
heu pietas heu prisca fides. quas dicere grad Astra sec̄ clausiq; cauete cedere tra ſſ corpore tīr.
Icapiā sipara luca. cōponere magnus. Quo pmure ruis maioraq; uirib; audes. Cede deo uicto pie ſſ
Nec mi iā patriā antiq; spes ulla uidendi Nec plura his ille admirans uenerabile donū.
Nec spes iti tatis erat nec cura salutis Fronte pīnit tram spumas agit ore cruento.
hic mi responsū p mi dedit ille petenti Cōtemq; fuga ceruisse miscuit ubris.
Cretā exemit labē puriq; peligd Intrea uolitans magna fit fama p urbes.
Aedo equi sensū meq; inmea regna remisit Cuenere uiri mensib; una sequedi.
Illū ergo p flā mas agere sisirab. excul Inquas cuiq; uelit pelago deducere tras.
Quatros casus p mille seq̄a tela Multa prea quos fama obscura recondit.
Quores cuiq; cadent unū p munime tanto. Cui fremitu denso stupefactq; ruentes.
Et segrem struere. suis altaria donis. Postq altos uentum in montes ītima poestas. Furorq; resolut.
Nāq; erat ille mi sep dns illius aris Iuranabat legesq; uiri ſſecreta parentis. Spesq; dedit dubie mi
Curiati obtestem uenaq; oremi abipso.

Leiden U.B. Vos. Lat. Q. 2.

Leiden UB
Voss. Lat. Q. 2
fol. 28r

sacri presentientes aromatis. Tunc data oratione sacerdos officia templi iubet simul munus signaculis. aduentum uirtutis dominicae prestolantes. Die autem tertio quo dest sabbati. conuenientibus ad baptizandum populis. adueniens eps cum ciuibus suis. inspectis signaculis. ostia referat clausa. Admirum dictu piscinam quam reliquerant uacuam. repperiunt plenam. sedita cumulo altiore refertam. ut sola supra ora modiorum. tritici cum adgregari. Videasq. huc illuc aquas fluctuare. nec parte induersa defluere. Tunc cum exorcismo sanctificatum consperssum desuper crisma. Omnis populus pro deuotione hauriet. et uas plenum domi pro salutatione reportat. Agros uineasq. aspersione saluberrima curaturus. Et cum exinde multitudo amphorarum sine collecto numero hauriatur. numquam tamen ut cumulum minuat. Luce rubra infans primus intinctus fuerit mox aqua reducitur. Et baptizatis omnibus limphis inseuersis. uacuo pedum. nescio ita et fine claudantur ignaro. Deinde quidem honorem loci illius.

xxviii. Quidam uero ex hereticis. dum non metuens neque ueneracionem prestans huic loco sco. neq. credens credo miraculum. quod in eo dns ad corroborandam suae fidei prestare dignatur. non silebo. Uenit ergo turba equorum. solutaque impedimenta. iussit in basilicam poni. Equitibus quoque in ea presepia preparari. Irridens miser que de hoc loco narrabantur a bincolis. Igitur media nocte preterita febre corripitur. Ac pene exanimis et tardius quam debuerat paenitens exclamat. equites ab aede expellite. Erat enim eius in rege lucis. magnata men nulla regione poterat. Expulsis quoque a basilica sed equitibus. ad se conuersus. coepit de intimis ppriis lacerare corpusculum. nec prius se retinere a suis obnumiam poterat. de bachationem. Tandemque obpressus. inter suorum manus spm exalauit. Denique theodegisilus huius regionis cum uidisset hoc miraculum quod in his sacratis dis fontibus gerebatur. Cogitauit intra se dicens. quia ingenium est romanorum; romanos enim uocitant nrae homines religionis. ut rita accedat. et non di uirtus. Uenienti autem ad annum sequentem. officii sigillis suis. cum epi sigillo munit. Solutisque custodes mentibus templi. si forte aliquem deprehendere posset fraudis alicuius conscium. per cuius ingenium in fontibus aqua succederet. similiter et in aliud fecit annum. Tertio uero conuocata uirorum multitudine. fossas in basilicae circuitu fieri iussit. Ne forte dolis occultis. limphe deducerentur in fontes fuerit que fosse in fundo cubitorum quinorum pedum. In latitudine uero quinque cubitorum. Sed nihil abditum potuit reperiri. Tamen utique finem faciens. et credo phrenesis inquisitionis temeritate. anni sequentis die quo hoc mysterium celebratur. uidere nonmeruit. Quod archanum uirtutis diuine. inuestigare presumsit. Habentur autem in ea reliquie sci stephani laeuitae.

xxix. Ergo quia fons ille diuino nutu ut supra diximus. ad. **Deo quicultui loci illius** furatur. officium baptizandi replebatur. et quia cium pcompletus fuerit. Aude ex hoc populus hauire festinat. Quidam accepto uasculo. prbo qui hanc aquam ministrabat. porrexit ad complendum. Quod dum compleret senior. hic iter comprimentes curbas. manum alterius extendit ad baltheum. cultrumque furatur. Quem uaginare conditum. manus extendit ad accipiendam hydriam. quam tradiderat prbo. Qua accepta. amotus in parte alia. neque unam guttam aquae in ea inuenire potuit. Tunc confusus ualde. et sibi obfurti causa hec euenisse cognoscens. hominem cultrum que furatus fuerat reddidit. et sic terram porrectam laguenam. plenam aqua recepit. Est enim populus ille hereticus quidem. hec magnalia non conpungitur. ad credendum. semper callide diuino precepto

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 17

605

Leiden UB.
Voss. Lat. Q. 17

Nprincipio creauit dñs celum & terram. Auctor huius operis facit fei doctores traditum cog
nouisse fuisse mosen qui reuelationem dñi mundi creationem cognouit quamuis mosi
scripture desequi dea loquitur. Inprincipio huius uoluminis philosophi confutantur. qui
de mundi creatione conati sunt disputare. sicut plato quatuor dicit esse principia. deum uide
licet exemplar. & materiam. & deum nonquasi auctorem ex nihilo cuncta creasse. sed quasi
opificem in rebus creandis materiam aduentorum prestitisse. Aristotiles autem dicit duo ee
principia. materiam celicam & sperum. Terrenum quiddam nescio quid uolens dicere. ope
ratorum appellauit. Quorum erroribus obuians mosis. ut puto adhuc electus. ueritatem
rudi demonstrauit. ostendens deum ex nihilo cuncta formasse. nonquidem in tempore sed in initio
temporis dicens. Inprincipio. Dum dicit inprincipio & subaudimus temporis. patet quia ante
hoc tempus cepisse quia tamen minime erat. Creauit enim celum & terram. Celum
nomine uisibile firmamentum accipere debemus. sed illum empyrium. i. ignem. inuisi
bile celum. quod non abardere sed splendere ignem dicit. quod sancta ecclesia tam repletum
est angelicis spiritibus. de quibus in iob dicit. Cum me laudarent simul astra matutina
& iubilarent omnes filii dei. Et nota hic elementa commemorata. Nomine enim
celi aerem colligimus. Nomine terre ipsam terram & ignem quum uisui uisibilibus loca
Quam uocabulum mentis. i. aque inequalibus sit commemoratio. Terra autem inanis
& uacua. i. inutilis infructuosa. & incomposita. Oma enim elementa commixta erant & con
fusa & totum hoc arctissimum quod est circa usque celum plenum erat aquis. que tamen
non erant eius modi qualibus eius nunc sumus. sed immodum nubium mentis quam qualibet
adhuc ille sup celestes aque remanent. Spūs dei ferebatur sup aquas. Sicut mens. t sapientia ali
cuius artificis sup fert operi quod facturus est ut quo modo unumquodlibet fiat. ita & spūs sc̄s
sup ferebat p ordinans & quasi p disponens. quod qualiter facere uellet. dicit dñs. Non no
ce/arma. nec morula bonorum scilicet. i. uolun. Uelle enim eius dicere est. Unde scrip
tum est. Dicit & facta sunt. Ut & iam dicit. i. filium genuit p quem oma facta sunt. Fiat
lux. Luce dñi aluendo. i. purgando tenebras. Lucem illa non eius modi erat qua nunc est sole
super terras posito. sed qualis esse sole ut antea sol oriretur. uel post eius occubitum. Et
uidit deus lucem quod esset bona. Nonquid tunc primum uidit ne cum sit presentia sue hoc
fuit. sed uidet. i. uidere nobis uolunt lucem esse bonam. Ordinauit lucem a tenebris. Tene
bre a tenendo dicte quia tenent oculos ne uideant. Utrum quia autem fecit deus & lucem &
tenebras scilicet ut in luce operarent homines & in nocte requiescerent. Ergo & tene

605

Leiden UB.
Voss. Lat. Q. 17

Deze zijde uitsluitend in te vullen door de dienst. / This section for office use only

datum/date 5/10/82

Ref. nr. W. 82 605

aantal / number d.	rek.		
F		☐ negatieve microfilm/negative microfilm	f.
		☐ positieve microfilm/positive microfilm	f.
		☐ negatieve/negative microfiches	f.
		☐ positieve/positive microfiches	f.
		☐ vlakfilm/film sheet 9x12/13x18	f.
		☐ kleurendia/colour transparencies 9x12/13x18	f.
		☐ kleinbeeld kleurendia's/colourslides	f.
2	X	☐ kleinbeeld vergrotingen/photographs from microfilm:	
		ware grootte/glans/mat formaat	f. 7,—
		☐ vlakfilmvergrotingen/photographs from film sheet:	
		ware grootte/glans/mat formaat	f.
			f.
		☐ fotocopieën/photostats from microfilm A3/A4	
			f.
P		☐ elektrostatische kopieën van microfilm/prints from microfilm A3/A4	f.
X		☐ xeroxen/xeroxes	f.
		porto en verpakking/postage etc. (by air to non-European countries)	f
		bank charges (if necessary)	f.
		Totaal/total amount (in Dutch guilders)	f.

Het materiaal wordt u naar verwachting binnen weken na ontvangst van uw betaling toegezonden.

We expect to send your order within weeks after receipt of your payment.

Binnengekomen: 19 p.

☐ Betaling per pgbkrt/bgbkrt/contant, p.

☐ Pro forma

door naar cpt. 19 p.

betaling binnen 19 p.

☐ Rekening

☐ Betaling bij afhalen:

ontvangen 19 p.

☐ Geboekt kas/giro 19 p.

☐ Levering uit voorraad

Negatiefnr. E 888

Fiat afd. 6/10 19 82 p. 07/4

Fiat CA 8/10 19 82 p.

Neg. ger. 19 p.

Order ger. 19 p.

Controle, verzonden 19 p.

1 X

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT, RAPENBURG 70-74, NL 2311 EZ LEIDEN

Bestelformulier / Order-form

Ik verzoek u voor mij 1) / Please order 1)

— positieve microfilms / ~~positive microfilms~~
— fotocopieën/prints / photostats/prints
— xeroxcopieën / ~~xeroxcopies~~
— kleurendia's / ~~colour slides~~
— ..... / .....

te vervaardigen van onderstaande stukken: / from the following items

Signaturen, folia, etc./ bibliografische gegevens / Pressmarks, folia, etc./ bibliographical references

Voss. Lat. Q. 17

79v, 81v

Het materiaal is bestemd voor 1): / Intended use 1):

— uitgave van
— reproduktie in
— studie van

paläographische Forschungen über Skriptorien des 10. / 11. Jhs.

— ~~edition of~~
— ~~reproduction in~~
— study on

Ik verklaar mij bereid de bibliotheek kosteloos een exemplaar te bezorgen van elke publikatie waarin van dit materiaal gebruik wordt gemaakt tenzij anders overeengekomen en de kosten van reproduktie onmiddellijk na ontvangst van de rekening te betalen

I undertake to present the library with a copy of each publication for which this material is used unless otherwise agreed and also to pay the costs of reproduction upon receipt of the bill.

Datum en handtekening / *Date and signature*

19. 9. 19 82

Hoffmann

Naam en volledig adres / *Name and full adress*

Prof. Dr. Hartmut Hoffmann
Seminar für mittlere und neuere Geschichte
Nikolausberger Weg 9 c
34 Göttingen (Bundesrepublik Deutschland)

1) Doorhalen wat niet van toepassing is
2) Specificeren; zie de algemene inlichtingen aan de keerzijde.

1) Delete as necessary.
2) Please specify; see the general information on the other side of the sheet.

Ecce iterū crispinus & cestmihi sepe nocandus
Adpartes; monstra nullum tuter redemptū
Amicus; eger sola q; libidine fortis;
Delicias uduertanti aspernandus adultere;
Quid refert igit quantis iuncta fatiget
Portiebi; quanta nemat uectet mumbras
Ingyria quor uicinat fore quasa nemet edes;
Nemo tibi alus felix minime corruptor; & idem
Precessus; cū quo nup uittata rubebat
Sagune adhuc uno terra subitura sacerdos;
Sed nunc defectis lenonib; & tam altes
Sifregisset idem caderet sub iudice morti;
Nā qd turpe bonis gratio sermoq; decebat

Adhuc iuuenes nimia celeritas, indeparato
Precedo q; omis uestigia pone tuere
Illesipit quere sic uagum, prima ferire
Sponte sua debet; pul sandalium uertice pisa
Prebebit quandoq; caput; ne dura timebis
Flagra pati, hic epulis accal dignus amico. EXPLICIT LIBER PRIM.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Credo pudicicia sata mortalibus arua
Interfusissima q; deus ceu fine quietis
Preberet sedima domos ut tuta q; saxa
Et speus et domino communi claudere umbra
Si uestire montana uoluit cui pascere nemus
Frondibus et culmo, uicinia ut q; ferarum
Pellibus; haud similis tibi cinthia, nec tibi cannis
Turbauit nidos exanimis passer aceruos;
Sed portandiferens infantib; ubera magnis
Et sepe horridaq; glandem pue tunc mitis
Quippe alter tunc aere nouo eloque recenti
Ui nubant homines, qui sapere probare nati
Composita q; luxu nullos habuere parentes;
Multa pudicicie ueteris uestigia forsan
Antiqua exercent ecclesia iouis; sed iouendum
Barbato; nondum greuis iurare parates
Per caput alternus; cui surge nemo timere
Caulis; ac promissa capro iuuenes hircus
Paulatim deinde adsuperos astrea recessit
Hac comite atq; duo pariter fugere pudores
Anquisse cuncta alienum postume lectum

Leiden UB. Voss. lat. qu. 18

Leiden UB. Voss. Lat. Q 18

Reynolds: c. 8² saec. (xiexeme?)

Ex Bibliotheca Viri Illustris Isaaci Vossii.

Leiden UB. Vos. lat. Q 18

Et tmus corchest; hinc ubi copia
Manabit adplenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu,
Im Hic reducta ualle camenae
Vitabis estus. & fide tua
Dicet laborantes inuno
Poene lopen intreamq; circem;
Hic innocentis pocula lesbij
Ducet sub umbra; nec semeleius
Cum marte confundet thyoneus
Proelia; nec metuet pthium
Suspecta cynum. ne male dispari
Incontinenti mittat manus.
Et tecta gerentem coronam
Crinibus immentamq; uestem;

FRAGMATICE MONOCOLOS ADVARVM.

Nullam uare sacra uite prius seueris arborem
Circa mite solum tiburis. & moenia catilli;
Siccis omnia nam dura deus proposuit; neq;
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines;
Quis post uina grauem militiam aut pauperiem crepat
Quis non te potius bacche pater. teq; decens uenus. &
Ac nequis modica transiliat munera liberi
Centaureae monet cum lapithis rixa super mero
Debellata. monet sithonis non leuis euhius.
Cum fas atq; nefas exiguo fine libidinum
Discernunt auidi; non ego te candide bassareu
Inuitum quatiam. nec uanis obsita frondibus
Subditum rapiam; saeua tene cum beroe cantho
Cornu tympana. q̄ subsequitur cecus amor sui.

Cerda anacreontica qua anacreon multo oppido natus. aquo & anacreonteum metrum nuncupatur

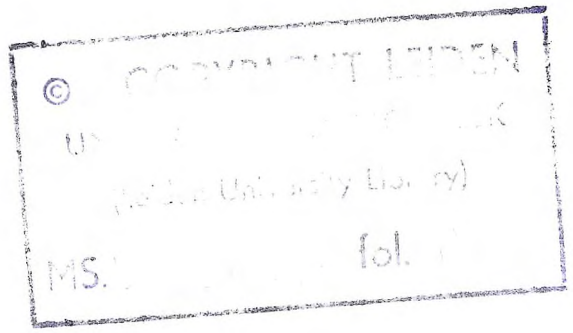
Cumque mecum habitabunt fuerint. teque suspecta nec inuita colo uacantis manus tibi imponat

Verum laudet suadens uaro uere regione tiburtina uitem potius quam arborem seri aiunt.

Liber pater. quodam genere uitis dicitur cum qua & pingitur.

Cetera pana & berecynthium uerum mere furoris uocabuli. Sensus. Deo inquit te liber inconcussa amo furoris insaniam. quia scripta adcupiscunt amorem uestrum. eodo. ne cadant

Leiden UB. Vos. lat. qo. 21. I. f. 9r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITY
(Leiden University Library)
MS. fol.

Impositam celer ignis hetnam;
Inconsumentis nectitur iecur
Relinquit ales nequitiae additus
Custos: amatorem trecentę
Penthoum cohibent catenae.

IADDIVVM AVGVSTVM.
Caelo tonantem credimus Iouem
Regnare, presens diuus habebitur
Augustus adiecta britannis
Imperio grauibusq persis;
Milesne necassi coniuge barbara
Turpis maritus uixit et hostium
Vt procuria inuersiq mores
Consenuit socerorum armis
Sub rege edo marsus & apulus,
Anciliorum & nominis & togae
Obtutus aeternaeq uestae
Incolumi iouis & urbe roma?
Hoc cauerat mens pronida reguli
Dissentientis conditionibus
Foedus & exemplo trahentis
Perniciem ueniens in aeuum,
Si non periret immiserabilis
Captiua pubes; signa ego pumeis
Adfixa delubris & armis
Militibus sine caede dixi
Derepta uidi; ego cunctum
Restricta turgo brachia tergo;
Portasq nondum obseratas & arua
Marte coli populata nostro;

Tityon adoratus: pserpina destupro. ob qd ieiurat aut rubeus edit[ur] apud inferos ut sup[ra] diximus.

Ordo est. Probcuria & prob[us] inuersi mores. num marsus & apulus consenuit marmus hostium soceroru[m] submedo rege. oblit[er]at ancliorū & nominis & togę. & eterne uestę. tuę incolomi. & urbe roma incolomi.

Verba reguli dissuadentis ne permittat fieri captiuorum

Mens ancla do sic posita acutus sec[un]dum bellu[m] quem dē animus semper audet nonnumq[uam] ab[s]umit

Scies proferam ab[s]ens ut si presens imperet[or] ruī uincto filio exsulato. reuocauit. imbi & consentiens cecidit

Quidā ait regē adesse decepto. Roma cū ruere decus magnanimus & cedere illi dū. quam mori de iuguste presentia qua[m] eadē erectore debem[us] animi gloria. cernim[us]. cui templa & simulacra dom[us] q[uam] eadē cū omnem alter imperatorē romanū. post mortem simul cohor. & cultū dimittit. p[re]positum magistratū. adime nouos templa & simulacra dom[us] & diuinū cultū. populo romano prestitit. Vnde iurat. Nunq[uam] erit in sepulchro deus. ut nunc. & post mortem.

Quidā ait regē miles exsili uxorē barbarā. & nūq[uam] consenuisse cum suis hostiū soceroru[m]. cetera p[ro]ponentes in dictatione & exclamatione. Et sensus. nūq[uam] miles romanus. secum tantū regium imperium sic fuit exsilii ponit uiuere sine turpitudine. aut insup barbarā ducat coniugē aut consenuit sub armis soceroru[m] sub hostes etiam.

Anciliū q[uo]d dē imi fuit q[uo]d ceperūt nouę pompili celi tempestate. Sceptū de cęlo ceciderat. quādiu illud seruaretur apud romanos fata fore plana ancilia uocat. & illud primū in templo martis reposuit. ne uitio ceciderit seruatum fuisse fatalem existimarent. Illud autē ppter ancilia breue scutū. per ancilia q[uo]d sacra in eo seruabantur. sacra & religiones romanorū. aut urbem. quorū obtutū optat quodāmodo illi qui agnū parthos captiuati suā ignominiam aeque animo ferebant.

Regulus dux romanorū. q[uo]d captiuos asiaticorum illi optant reddi ciuitati. abiit in exilio. quo uocatus apud carnal cuncta apulię. missi aut romā adsenatū ab asiatis. sedere. & condicione ut si potuisset & impetrare quamuis captiuos illorū. tamen retinuit quo malus plus compereri fuerant. ut dimissi. plus incolumes rome manerent. sin aut reuocarent ab eis. quibus acutissime insenatis. consilia. si potuisset debere impedire. quatenus captiuos postea relaxarent.

Aquilas. q[uo]d ait. Aquila quę. [illegible] romanorū. Aquila quę [illegible] cui [illegible] Antiquitus in sacrificiis [illegible] ad [illegible] ut [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]

© COPYRIGHT (OPEN)
UNIVERSITY
(Boston University Library)
MS. fol.

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 51

Incipit liber primus

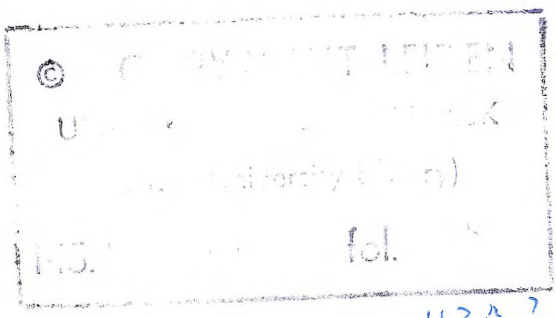
Bella per emathios plus quam civilia campos.
Iusq; datum sceleri canimus romanumq; per omne
Ius fasq; domitis pollutum gentibus orbem.
Quaq; furens gladio rapidum secat omnia discors
Bella gerit quaq; exhausto victore recidit
Arma manu victrix conversaq; viscera dextra
Cognatasq; acies & rupto fodere regno
Certatum totis concussi viribus orbis
In commune nefas infestisq; obvia signis
Signa parem aquilis & pila minantia pilis
Quis furor o cives quae tanta licentia ferri
Gentibus inviis romanum pervenit in aevum
Ut civile nefas et plus quam civile geratur
Quod scelus in superos quae tam malefida iuventus
Thessalicis ausa est manibus quae fata canenda
Iuppiter extremo tot populis victore dedisti
Ut nullum posthac caedes vacet aut labor ullus
Gentibus in bellum fortunae praeda petendae
Nec superis quisquam metuat nec fulmina missa
Quae cecidere semel. Quod si tibi poena placebat
Humanum in regem generis conversa potestas
Invidia nimium properasti extendere fatum
Si non continuis premeretur Caesar in annis
Sed quibus assiduae iungebant consulibus fasces
Et quos longa dies aevi monumenta dedisset
Hos sibi delegit fatorum dextra nocentum
Hi mihi per populos dum bella feralia fundit
Et quascumque dies partes mundique recessus
Adspicit humanum videt hos sibi dira precatur
Omina quae nullis unquam cessura sepulcris
Nec tumulo contenta quiescere fata nocentum
Nec prodesse mori. Vivent in pectore saevo
Vulnera multorum totidem quot Sulla per omnis
Perdiderat proscriptus agros. Hinc bella fatemur
Haec scelera et nostris haec intulimus annis
Quae neque Tydides nec Troica pila nec ipse
Hesperiae longa populator origine Poenus
Nec Gradivus ovans Gradivo rege Gelonos
Sarmaticasque domos Getico circumdatus axe
Nec Scythicum post terga fugax agitavit equile
Quae Crassi Romana lues et prodita signa
Barbariae Latium Parthis victoribus actum
Quae Pharios fugere duces et Thessala victis
Castra dedisse parum est nostris cessisse ruinis
Nec cecidisse semel. Quotiens Romana feruntur
Arma inimica sibi totiens victoria luctus
Ancipitis populi varia certamina fortunae
Et mutata toties domino cervice potestas
Transiit et nullis hominum data munera regnis
Ut semper scelerata fuit sic fortuna nocendi
Nec mora per populos mersa virtute malisque
Humanis patuit caelum cum sanguine multo
Fecundaque ferax in tanta semina tellus
Quae mihi tam dirae tribuit materia furoris
Non Ismara mihi nec Pangaea nivalis Haemusque
Non Rhodope non ora vagis obsessa Getarum
Nec quicquid Boreae sub frigore pectitur Ister
Barbara tela dabunt gentes quas Crassus habendas
Eripuit fatis quarum non ulla cruentum
Ausa manum ferro ducibi nisi victa nefando
Nec tibi Germanae cessura phalanges
Quae tibi Sicambri Batavique feroces
Quae Rhenum bibit Arar Rhodanusque citatus
Et gelidis Alpina nivibus Mosella refecta
Quae Tigris Euphrates Nilus quae Medus Arabsque
Quae Syrtes Garamantarum Libycique recessus
Quae Nomadum populi quae Mauri litora servant
Quae Rubri vada Persarum quae Bactra fluenta
Quae Tanais Maeotin quae Parthenium Thermodonta
Quae Colchi Cadmique bibunt Aeetaeaque tellus
Quae Dahae Sacaeque truces et Achaemenis arvis
Addita Sidonio quae nunc Damascos habetur
Quae Cilicum Taurique cadent et Cappadocum gens
Et Iudaea ferox multum quae sanguine nostro
Egerit ingratum Pompeio victore triumphum
Quae Cyprus et Creta et Cois infamis amomo
Quae Cilicum pelagus Phariae quae classis harenae
Quae Calydon Pharosque tuae Lesbosque marinae
Et Rhodos et Byzanti Romanae moenia classis
Et Phrygius Troiae portus Sigeaque busta
Et Lemnos Scythicum Mavortia vidit in aequor
Quae Tyros et Sarrana ferox et Ilia Roma
Et Capua et Libyae Carthago et Numantia Poenae
Et Corcyra tuae Leucas Actiaque arva Minervae
Et Marius Romana parens et Sulla nocendi
Et Cinna et Cilicum domitor Pompeius et omnes
Quos Romana tulit tellus quos Roma recepit
Quos genuit quos passa diu quos victima mersit
Hos omnes sacer et fatalis perdidit agger
Ossa quidem pelago Fortuna sparsit et undis
Non data sunt miseris lacerorum membra rogorum
Nec cinis unus erat nec quae flammaret in unum
Corpora sed partes passim per funera mixtae
Et quisquis cecidit sibi quisque sepulcrum
Nec satis in populis tantae stragis fuit unum
Quod tegeret bustum sed quae Pharsalia tellus
Quae Phlegra Emathiae quae non Philippica rura
Ossibus et nostro completa cadavere fossa est
Quae tibi Dardanidae quae non Abydena Sigeaque
Quae Rhoetea tumulos dedit ingens Troia cruentos
Quae Cannae Trasimenus aquis quae Thybris et Allia
Quae Libyae Syrtes et quae Carthaginis arva
Quae Nilus Pelusque vadis quae Memphis et Ister
Quae Rhenus Rhodanusque ferox et Arar Sicoris
Et Tagus et Tartessi quae Gadis litora tinxit
Quae Tyrrhena fretis Sardinia quae Cyrnos et Alpes
Quae Ligures Alpesque nivem Cottiaeque minantes
Quae Taurini Galli Senonesque truces et Alpes
Quae Rutuli Turnique manus quae Troia Numici
Quae Tiberis Laurens et quae Rutulae Numicius undae
Et Thybris Latiae quae Thybris et Ilia Roma
Et Capua et Libyae Carthago et Numantia Poenae
Et Corcyra tuae Leucas Actiaque arva Minervae
Et Marius Romana parens et Sulla nocendi
Et Cinna et Cilicum domitor Pompeius et omnes
Quos Romana tulit tellus quos Roma recepit
Quos genuit quos passa diu quos victima mersit
Hos omnes sacer et fatalis perdidit agger
Ossa quidem pelago Fortuna sparsit et undis
Non data sunt miseris lacerorum membra rogorum
Nec cinis unus erat nec quae flammaret in unum
Corpora sed partes passim per funera mixtae
Et quisquis cecidit sibi quisque sepulcrum
Nec satis in populis tantae stragis fuit unum
Quod tegeret bustum sed quae Pharsalia tellus
Quae Phlegra Emathiae quae non Philippica rura
Ossibus et nostro completa cadavere fossa est
Quae tibi Dardanidae quae non Abydena Sigeaque
Quae Rhoetea tumulos dedit ingens Troia cruentos
Quae Cannae Trasimenus aquis quae Thybris et Allia
Quae Libyae Syrtes et quae Carthaginis arva
Quae Nilus Pelusque vadis quae Memphis et Ister
Quae Rhenus Rhodanusque ferox et Arar Sicoris
Et Tagus et Tartessi quae Gadis litora tinxit
Quae Tyrrhena fretis Sardinia quae Cyrnos et Alpes
Quae Ligures Alpesque nivem Cottiaeque minantes
Quae Taurini Galli Senonesque truces et Alpes
Quae Rutuli Turnique manus quae Troia Numici
Quae Tiberis Laurens et quae Rutulae Numicius undae

607

Leiden UB
Voss. Lat. Q. 51
fol. 1v

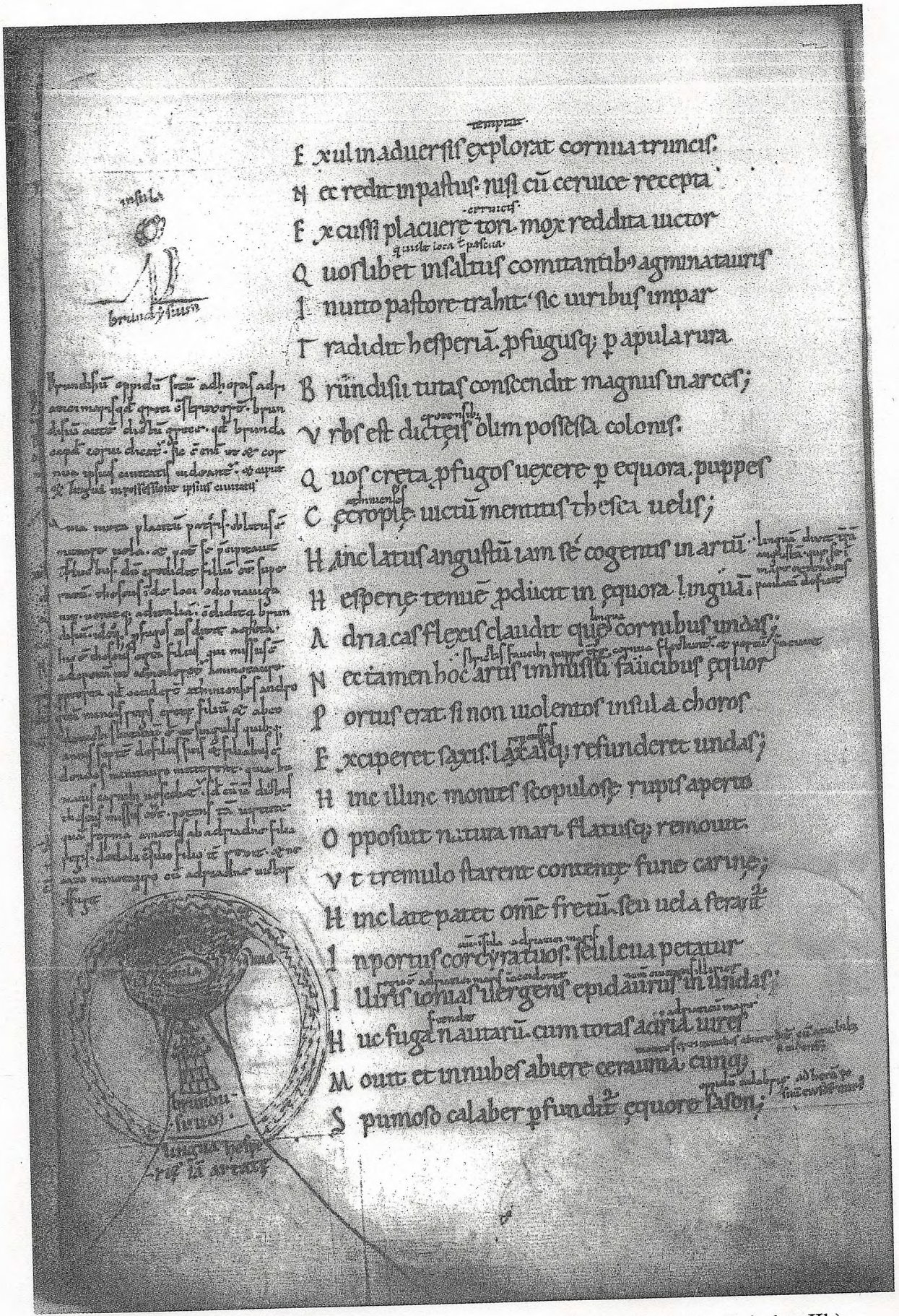
L eucadii cilicū dominus terreq; liburne.
E xiguā rector pauidus correpsit in alnum
C onscia curarū secreta in litora lesbi
F lectere uela iubet. quā tunc tellure latebas
M estior. in medius quam si cornelia campis
E mathie stares; tristes presagia curas
E xagitant trepida quatitur formidine somn⁹
T hessaliā nox omnis habet; tenebrisq; remotis
R upis in abruptę scopulos extremaq; currens
L itora. pspiciens fluct⁹. nutantia longe
S emper prima uidet uenientis uela carine.
Q uerere nec quicquā de fato coniugis audet;
E n ratis ad ūros que tendit carbasa portus
Q uid ferat ignoras; sed nunc tibi suma pauoris.
N untius armorū tristis rumorq; sinister.
V ictus adest coniunx; quid pdis tempora flet⁹.
C ū possis iam flere times; tum puppe pprinqua
P rosiluit. crimenq; deum cruda dele notauit
D eformē pallore ducē uultusq; premente
C anitiē atq; atro squalentes puluere uestes;
O bua nox miserę celū luceq; tenebris
A bstulit. atq; animū clausit dolor; oīa nerui
M embra relicta labant. riguerunt corda. duq;
S pe mortis decepta iacet; iam fune ligato
L itoribus. lustrat uacuas pompeius arenas;

Leiden U.B. Voss. lat. qo. 51

© COPYRIGHT RESTRICTED
UNDER
(Authority [illegible])
[illegible] fol.

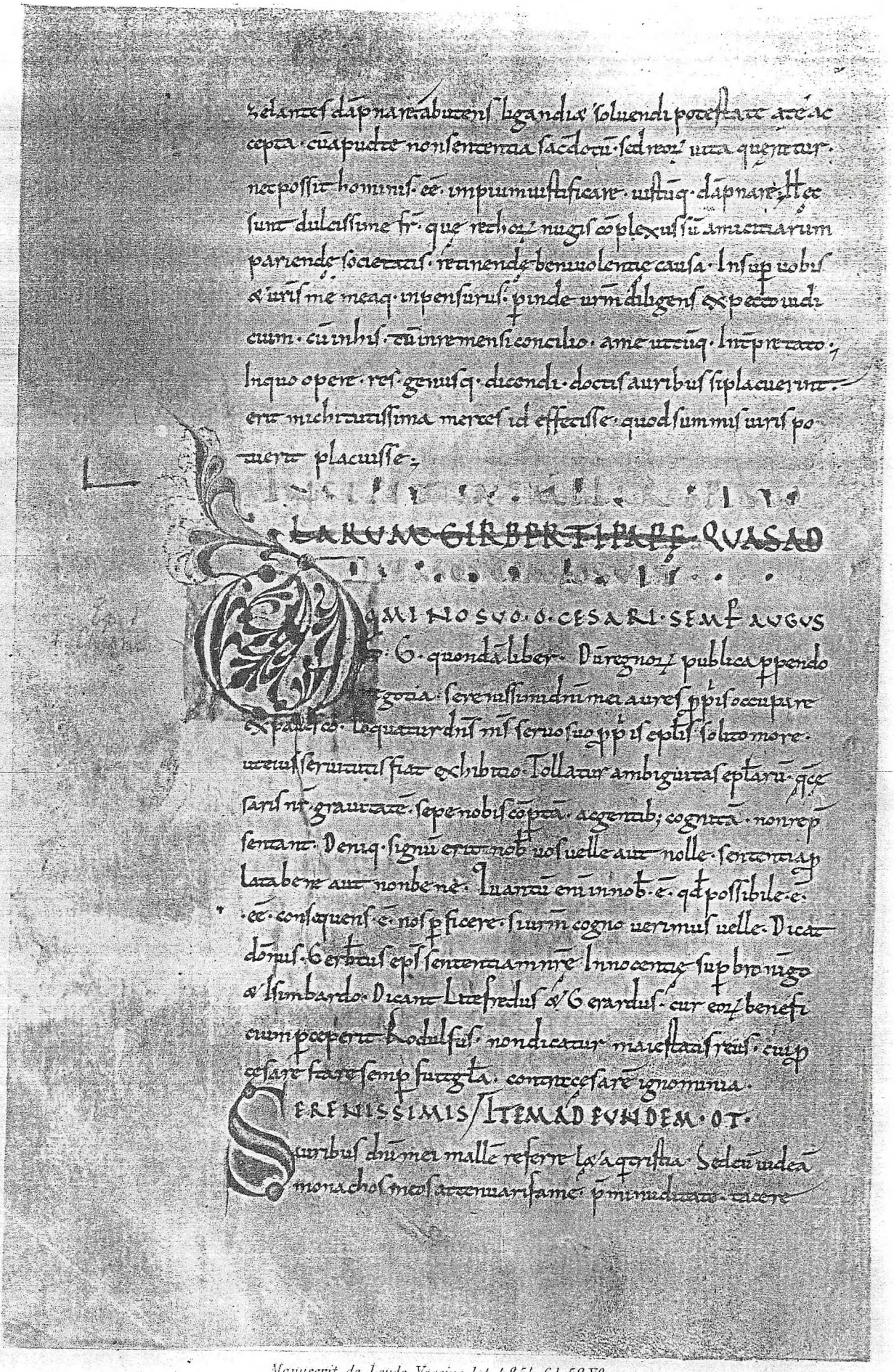
113^ ?

P. Gautier Dalché, Les diagrammes ..., in: Pierre Lardet, La tradition vive. Mél. d'histoire des textes en l'honneur de Louis Holtz (Bibliologia 20, 2003)

8. *Leiden, Bibliotheek der Rijksuniversiteit, Voss. lat.* Q. 51, f. 27v (Brindes, IIb)

Jules Lair, Etudes critiques sur divers textes des Xe et XIe siècles.
I. Bulle du pape Sergius IV. Lettres de Gerbert (1899)

Manuscrit de Leyde. Vossius lat. 4° 54, fol. 58 V°

Jules Lair, Etudes critiques sur divers textes des Xe et XIe siècles I. Bulle du pape Sergius IV. Lettres de Gerbert (1899)

uenerunt Ingelasci Pauli. Omib; clericis demonasterio sci martini
Audita fama auris rebellionis contra serenitatem uram in aurunce cuitatis epm.
hastatas direximus. uno mune deceruentes. quatinus aut cum
epo redeatis ingressum. aut ad placitum citra Leabendii uenatus. pdus
cordia duxerenta rationem reddituri. VII. Id mai. Q si infecerit.
sciatis uos pcelli censura canonice districtionis. GER. ARCHIEPO.

Nullo erit locutionis affectu AURELIANENSI EPO.
animum ergauos explicare ualeo. quippe q omisimulatione
ne mea captas pcipiatis. q mutanda. ecte. que uesequenda
docuistis. monuistis. pscripsistis. tenc quide omi conamine. omi q
nisu. sedm meum scire & posse. gratter quas ualeo rependo. ut eq; de
emendc & dispositionu mearu omia cu mutuo. indubia spe pme
gerens. pclara principia felices habuistis. & q m sit nodum

Unde obnixe p cor. ne ingeniose curre. q me ad pseni
tiam sibi uindicante. ecte mee officiante. Duem post paululum dila
tionem ppria respuere licebit. & dehis & de alus in ure pseuera
turam expectabimus sententiam. GER. METTENSI EPO.

Licet ea q ex ii uob. e. ut ius. multas ante minoueritis modes
tiam ex sup habundanti uerbis & sententiis affectu suo exple
ant. uelud sup candelabrum effulsit. Quam ut apis aut. gaudens
gaudentib; f. c. f. mea frm meor. indebita pfectione. dignum
libatum. lco animo accepistis. uos q; mei piculi nimis fuisse dolu
istis. Quappe. & absens gratter rependo. & pseus seruitutis pensum
silibus excipio. Cetera alia memora
tu digna. nisi tas adhuc co pta habemus. GER. VERDUNEN

Comites filii. R. & D. lxificauerunt nos SI. EPO:
exultauerunt co mutatione. Quam ut aut apis. corrupti
mores bonos colloquia mala. ne uos simplicitate gaudentes. q
rudem gallor affectus uarios. & pplexos. dulces in ore. amaros
in corde subito deprehendere potuistis. ad multa eorum commenta
supons plena non immerito mutari estis. Sed quia ingenia uobis prude
dilutius in lude non potuit eorum simulatione ac dissimulatione uos ad plc
intellexisse gaudemus. Unde filiis nris D quem in multa rerum scientia emine
interpretem & duum omnium quos in commune placuerat habere potentes ua
tionem omnium q in commune

Manuscrit de Leyde. Vossius lat. 4°54. fol. 97 V°

f. 16 luminis ope depictum in vsum v. cl. I. A. hom Princeton
m. dec. 1953

f. B. Bischoff, Wendepunkte in der Geschichte der lateinischen Exegese im Frühmittelalter. Sacris erudiri VI (1954), 192. Ff. 40, 764

F. 52 et 54: G. I. Lieftinck, Manuscrits datés conservés dans les Pays-Bas I (1964), p. 99 et tab. 186–189.

Leiden UB.
Voss. Lat. q. 69

INCIPIT PRAEFATIO IN LIBRO SIBILLE.

SIBILLE GENERALITER OMNES FEMINE DICUNTUR PROPHETAE QUIA OB
diuinam uoluntatem omnibus inspirari & curam praenuntiare solebant Ita
dum enim quaeque auctores doctissimi .x. fuisse sibillas Quarum una depsis Secta
libica Thau delfica quae ante bella troiana uaticinata Quarta Cimera inta
lia Quinta Erithrea in babiloma orta Dicta autem erithrea ab insula ingua
ei ductas carmina Sexta Samia asamo insula uocata Septima Amaltea
ut cimera Octaua aelle spontea Nona frigia Decima Tiburtina greca
latine Abulnea uocata Cui carminib; multa deleo & expo scripta tanent
EXPLICIT INCIPIT LIBER SIBILLE TIBURTINE

VIT IGITUR haec SIBILLA PRIAMIDIS REGIS FILIA EX MATRE NOE
hecuba peperata Vocata autem in greco Tiburtina Latino uero noe abulnea
H ac circumiens diuersas partes orbis praedicauit Asiam Macedoniam Aerosta
dam Agiguldeam Ciliciam Pamphiliam Galatiam Cuius hanc mundi partem
uaticiniis suis replesset Indeuenit aegyptum & Mopiam Bagdad & babilo
niam Affricam Libiam Lentopolim Mauritaniam Palarmum Omnes has
partes praedicauit & spu pphetie repleta pphetauit bonis bona & malis
mala Sciens namque quae & imperatores suis uera adnunciauit & quae inmouis
simis erant uenturae praedixit Audiens igitur ea fama principes romani
placam petitionem inconspectu Traiani imperatoris Misit ergo imperator
legatos adeam & secum cum magno honore deducere romam Cumque igi
tur eam senatui Romano Somnum unum in una nocte singuli uidere Videbat
[illegible] in suo circulo
habebant Primus sol splendidior magnam aetheream habens claritatem Tertius
sol sanguineo colore flammeans igneus & terribilis ad demum splendidus
fuit Quartus sol sanguine rubicundus nimis ex quo erant meridie
radiantes Quintus sol erat tenebrosus sanguineus & lampans sicut in
tonitruo tenebroso Sextus sol tenebrosus primus habebat aculeum sicut
stimulum scorpionis Septimus sol terribilis erat & sanguineus terrum
habens in medio gladium Octauus autem sol effusus & sanguineum colorem

Leiden UB
Voss Lat. Q. 69
fol. 1r

habens immediū · Non aut̄ sol · erat primus tenebrosus · unū tantum habens radiū fulgentem · Cūq; romā ingressi eā sibilla · uidentes eā auer romam · admirabant̄ primā pulchritudinem eius · Erat enī uenusta multū · aspectu decora · eloquens multis · atq; omī pulchritudine satis cōposita · suis auditoribus dulce phebat alloquium · Veniētes autem & uiri quisq; nia uiderant · dicunt ad eam ·

Ego gistra & dñā · qm magnū & ualde decorē÷ corp̄ tuū · quale nūquā infantis pēte nūdim̄ · Precam̄ · ut sōniū qd omīs nos in una nocte · uidim̄ · quid fut̄ um p̄monere & apperias · Respondens Sybilla · dix̄ ad eos · Hon÷ æquum in loco sterc̄ub; plano · & diuersis contaminationib; polluto · sacrā tam hui⁹ uisionis detegere · Seduentes & ascendamus in aperanū montem · & ibi uob p̄nunciabo · quę uenturas · cuib; romanis · & fecē audiret ·

Quos iter rogans · uisionē quā uiderant narrauer̄ ei · Nulla dixit ad eos · quem soles quos uidistis · omīs futuras generationes p̄signant · Quod ū dissimules se uidisse · dissimulis & iusta erit in filius hominū · Trium sol · p̄ma generatio÷ er̄ homines simplices & clari · amantes libertat̄ · uerace · mansuēti · benigni · amantes consolationes paup̄ū · & iusti sapientes · Sext̄ sol · secta generatio÷ er̄ homines splendide · uiuentes & crescentes multum · dm̄ colentes · sine malitia conuersātes · mīra · Tert̄ sol · tertia generatio÷ exsurgent̄ in contagionē · & er̄ pugne multe in roma · Quart̄ aut̄ sol · quarta generatio÷ er̄ homines qui er̄÷ abnegantes · & in dies illis · exurget mulier de stirpe hebreoꝝ noē MARIA · habēs sponsū nomine ioseph · & p creabitur ex ea sine cōmixtione uiri · de spū sc̄o filius dī noē ihs · & ipsa erit uirgo ante partū · & uirgo post partū · Quę ex ea nascent̄ · erit uer⁹ dī · & uer⁹ homo · sicut omīs pphē pphet̄auer̄ · & adimplebit legem hebreoꝝ · & aduniget suā ppā in simul · & p manebit regnū ei⁹ in sēcta sctoꝝ · Nascente aut̄ eo · exercitus anglorū ad exteros & sinistros er̄ dicentes · Eta in excelsis dō · usq; bone uoluntatis · Venit & nāq; uox sup eū dicens · Hic÷ filius m̄s dilectus · ipsum audite · Franc autē ibi ex sacerdotib; hebreoꝝ · Quia aud ierunt h uerba · indignata dixer̄ ad eam · Ista uerba terribilia · sileat hec regina · Respondit Sybilla dixit eis · O uecta necesse÷ ista fieri · sicut dictū÷ · Seduos sic ced⁹ ut

Lineū ·

Nulli dixer̄ · Nos non credem̄ · quia uerba & testamentū · dedit dñs patribus nris · & auferet manū suā a nobis · Respondit eis rursum · Discedi sibi genitur÷ filiū · ut scriptum est · quasi mit erit paradisus · & postea uomitans exibit & p ascendet · & insurgent reges in eum · & principes terre · Indies illis erit necessarius augusto · celebre nom̄ · & regnabit in roma · & subiciet omēm terrā sibi ·

Post hec conuenient sacerdotes hebreoꝝ · contra him · ppēq; dicta multa signa faciet · & comprehendent eum · Inman⁹ in fidelitū postea uenit · Dabunt aut̄ dō alapas manib; in estis · & in multa sacro expuent impurissimo ore uenenata sputa · Dabit uero aduerbera simplicem scēmq; dorsum · & colaphos accipiens tacebit · neq; agnoscet · quis uerbū uelut de ue nit · ut inferis locatur · & corona spinea coronabit̄ · Nudabū aut̄ fel & aceti am dabunt · In hospitalitate hanc monstrabunt mensam · & suspendent eū in ligno & occidet · & nihil ualebit eos · Ipse aut̄ insipiens tuū dm̄ n̄ intellexisti ludente mortaliū sensib; · sed spinis coronasti · & horridū fel miscuisti · Templi enī uelū scindet̄ur · & medio die nox erit tenebrosa nimis in aeris horis · & in morte morient̄ur · tribus diebus · sōnos suscepto · Et tunc ab inferis regressus · ad lucē uenit · & primū · resurrectionis principio · reuocatis ostensō · Dicet ea resurgens · ostendit se discipulis suis · & ipsis uidentib; · ascendit in celum · & regni ei⁹ non erit finis · Dixq; principib; romanoꝝ · Quinct⁹ sol · V · genito÷ · & eligit sibi ihs duos piscatores de galilea · & legē ppria docebit eos dicens · Hec & doctrinā q accepistis · ame docete omīs gentes · & p ex · II · linguas subicientur ei omīs nationes · Sext⁹ sol · VI · genito÷ · & expugnabunt in ista ciuitate · annos · III · & mīses · VI · Septim⁹ sol · VII⁹ genito÷ · & exurgent duo reges · & multas facient p secutiones mīra hebreoꝝ ppter dm̄ · Octauus aut̄ sol · generatio erit octaua · & roma in deserta tione erit · & p gnantes ululabunt in tribulationib; · & doloribus · dicentes · putas ne parient̄ · Nonus sol · VIIII · genito÷ · & exurgent principes romani in p dicione multoꝝ · Tunc exsurgent duo reges de syria · & exercitus eoꝝ innumerabilis sicut arena maris · & op ienebunt ciuitates & regiones romanoꝝ · usq; ad calcedoniā · & tunc multa erit sanguis effusio · Omnia hec horis cū reminiscentur ciuitates & gentes tremescent mens ·

Leiden UB
Voss Lat. Q. 69
fol. ~~3 1r~~ 1v - 2r

&dispdentē orientes · & posthæc surgent duo reges de gyppo · & expugnabunt · iiij ·
reges & occident eos & omnem exercitū eor̄ · & regnabunt annos iiij · & mēses · vi ·
& post eos surget alius rex · c · noe · potens impio qui regnabit annos · xxx · & edifica
uit templū dō · & legē adimplet · & facit iudicia p̄p̄ dīm in terra · & post hunc
surget alius rex qui regnabit paucis temporib; & expugnabit̄ & occident eum ·
P ost hunc uero erit rex · B · & de · B · p̄cedet rex · Iudon · & de · Iudon · C gredietur
I · & de · I · p̄cedetur · I · & deli · I · C enerabitur · I · & ipse factus · I · erit bellicosus
nimis & pluator · & depso · I · nascetur rex · R · noe · & de · R · nascetur ÷
L · & potestatem habebit sup · xviij · reges · & post hos surget rex saliguis de francia
· K · noe · Ipse erit magn⁹ & piissim⁹ · & potens · & misericors · & faciet iustitiā pauperib;
T anta nāq; erit in eo diuina grā · ut p̄ uiā gradiens · arbores contra eū inclinentur
cacumina · A qua nāq; occursū eius minime tardabit · S imul seu in impio
romano · rege ante eū nō fuit · nec post eū futur⁹ erit · & uenit rex post eum
L · noe · & post hunc regnabit rex · B · noe · & post · B · p̄cedent · xxu · B · & de · B ·
C gredietur · A · & ipse erit nimis bellicosus & fortis in p̄lio · & multū erit p̄secutor
paqua · siue p̄ra · & nō dabitur manus inimicor̄ & morietur exul exercitus
num · & anima eius in manu dī · Tunc exsurget alius rex · V · noe · C y una pars
salie · & ex alia langobardus · & habebit potestatē in terra · ēpugnans terra omnes
inimicos · & in dieb; illius p̄cedet rex · O · noe · & erit potentissim⁹ & fortis & bon⁹
& faciet iustitiā & recte iudicabit · & depso · O · p̄cedet alius · O · potentissimus ·
& erit subeo pugne · inter paganos & xp̄ianos · & sanguis grecor̄ fundet · & cor
ea in manu dī · & regnabit ann⁹ · vii · & ex ipsa muliere nascetur rex · O · noe ·
H icerit sanguinarius & tyrannorus · & sine fide & ueritate · & pp̄lis multa erit
malicia · & multū sanguis effusio · atq; destructe ēr ecclie impio potestate
I nalis nāq; regionib; tribulationes erunt multe & p̄lie · Tunc surget gens aduersus
gentē in cappadocia & pamphiliā · & capt̄uabunt impio temporis · eoq; in
terroerunt p̄hostiū in oule · hic nāq; rex regnabit ann⁹ · uij · & post eum
surget rex · A · noe · & in dieb; eius erit pugne multe in agarenos & grecos ·
I nec paganos namq; multa p̄lia · & multe pugne erunt · S yriā expugnabunt
& Pentapolim capt̄uabunt · Ipse rex erit ex genere languobardor̄ · Tunc ex

surget rex stilicus · e noe · & expugnabit langobardos & ep̄lia & pugna · Ipse
autē rex stilic⁹ erit fortis & potens & paucis temporib; erit regnum eius · Tur
ex surgent agareni · & tyranni & capt̄uabunt tarantū & barro · & mul⁹
ciuitates depdabunt · & uolentes uenire romā non · quia resistere nō dabit dō
& dns dnor̄ · Ie uenientes armenii & p̄sidā dispdent ita ut non recipientur
ciuitates quas depdabunt · & adeuntes p̄si ponent fossata circa orien
tē & expugnabunt romanos & opanebunt pacem annis aliquot · C ontra
bit uir belligerator̄ · rex · greco · r̄ in eropolim · & destruet templa idolor̄ ·
& uenient locuste & bruc⁹ & comedent omnes labores & fructus capadocie
& silicie ac fame cruciabunt · & post ea ponent ampli⁹ & consurget
alius rex stilic⁹ uir fortis & belligerator · & indignabunt contra eū multi ui
ri ac parentes · In dieb; illius tradet frr̄ fr̄em in mortem · & pat filius · & fr̄
eū sorore cōmiscebit̄ · & multa nefanda hominū malicia erunt in terra
S enes eū urgunt; cubabunt · & sacerdotes mali cum decepti puellis ·
I pi male factor̄ sectatores erunt · & sic effusio sanguinis in terra · & templa
scor̄ polluent · & erunt impopto fornicatores immundicie · & sodomiticū
scelus · tra ut ussio ipsor̄ inconsumelia eis appareat · C t erunt homines
raptores · contumelios · hoduentes iustitiā · animas falsitate · & iudicia
romani immutabuntur · S i hodie ad iudicandū adducentur · alio die
immutabunt p̄p̄ pecuniā · & nō iudicabunt recte · sed falsū · & erunt
illis dieb; homines rapaces · cupidi · p iuri · A mantes munera falsi
tatis · & destruent leges & ueritas · & fient terre motus · p loca diuersa &
insularum cuncte & regiones demersione demergentur · & erunt p loca
pestilentie hominū & pecor̄ · & mortalitas hominū · & tra abinimicis
desolabitur · & nō ualebit consolari eos uanitas dor̄ · P ost hec surget rex · B ·
noe · & erit subillo bella · & u · ann⁹ regnabit · I post hunc surget rex · A · noe ·
& uenit obanebit regnū aliquantulo tempore · & uenit roma capt
uabit eam & cōmorabit ibi & occidet animas eius in manu inimicor̄ · illius · sedente magn⁹
& bonus · & faciet iudicia & iustitiā pauperib; · & ipse uiuet longo tempore
S ost hunc uero surget alius rex · B · noe · & depso · B · p̄cedent · xij · B · & erit
genere langobardus · regnabit q; usq; ad annos · c · Tunc post eū surget rex

Leiden UB

Voss. Lat. Q. 69

fol. 2v - 3r

homine salicus. Tunc erit mutatio doloz qualis non fuit ab initio mundi. & erupt
ndieb: ipli pugne multe. & tribulationes multoz. & sanguis effusio. & terre
mot pcussiones & regiones. & terre multe captiuabuntur. & nonerit quimmicus
resistat. q̃t dñs uerus ecclesie. Roma impsecutione & gladio expugnabitur.
& erit . . . depressa inmanu ipsius regis. & er homines rapaces. cupidi. tyran
ni. odiosi. & pauperes. opprimentes. insontes. & saluantes noxios. Irq; iniusti.
& nequissimi. & dñatores exterminium captiuabuntur. & nerit inter qui
quis resistat aut eruat illos pter malicias eoz & cupiditates. & tunc surget
rex grecoz & romanoz cui nom Constans. hic erit statura grandis. aspectu
decor. uultu splendidus. atq; psingula membroz luminia decenter coposite.
& ipsius regni. cxii. ann terminabitur. In illis ergo dieb: erit diuicie magne.
& terra habundanter dabit fructu. ita ut tritici modius denar. i. uenundetur.
M odius uini denar. i. modius olei denar. i. & ipse rex. sempiterna habebit ante oculos
dicentem. Rex romanoz omem sibi iudicet regnu xpianoz. O mise in
sulas. & cunctas paganoz & uniuersa idoloz destrue & rumpla. & omis paganos
ad baptismu euocabit. & pomu rumpla idoloz crux xpi ibi erigitur. Tunc
namq; puenet egypt. & ethiopia mittere do. Quib crucifixu ihu xpi nadora
uerit. gladio punitur. & cu completi fuerint. cccxl. ann. iudee cuertentur
ad dñm. & erit abomib; sepulchru eius gloriosum. In dieb: illis saluabit iuda. & isrl
habitabit confidenter. In illo tempore. Surget princeps iniquitatis de tribu
dan. qui uocabitur antixpi. hic erit filius ꝓditionis. caput superbie. magister
erroris. plenitudo malitie. qui subuertet orbem. & faciet ꝓdigia & signa magna
p falsas simulationes. Deinde aute parte magica multos. ita ut igne decepto
descendere uideatur. & minuentur anni sicut menses. & menses sicut ebdomade.
& ebdomade sicut dies. & dies sicut hore. Et exsurgent abaquilone spurcissime
gentes. quas alexander reclusit. gog. uidelicet & magog. hec sunt regna
quoz numer sicut arena maris. Cui aute auxerit rex romanoz. euocabit to
exercitu debellabit eos. atq; psternet usq; ad internitionem. & postea uenit
in hierlm. & ibi deposita diadema acapite. & omem habitu regale. relinquet
regnu xpianoz do patre & ihu xpo filio suo. & cum cessauerit impium ro
manu. et reuelabitur manifeste antixps. & sedebit in domo dei in hierlm

terre elementa mutata. & illico signa renouantur. aqua. & ad hoc usq; ferentes
lancee. tanquam ex materia sensibili. aqua & sanguis distillare cepit ad laudem
& gloriam dei patris.

Ibi igitur xpe cu patre spuq; scō gloriose ppter homoz q; phennis acturus
indeficiens. p indeficientia temporu secula. Quis enim sic audire. aut quis ꝓce
facientis mirabilia sursu in celo signa & admiranda primis deorsum in terra
ꝓdigia. O q magnus es dñe ihu xpe inhumiliatus. quicu dñs esses inuisi
bilis. desuptus montib; inhoc cuualle lacrimaru descendendo. & mor
talium nre carnis assumendo apparuisti tocius saluator mundi. O q̃ q̃ las
ue immisericordia dñatoris es. quo tempore traditionis tue tuo adhuc uenerata pdi
toui scissimu tuu osculu nondum gustasti. & seruu abscisa auricula reducere gra
tia. quando pnus placuit uelut agnus mansuetissim ad immolandu ducere
baris. O qua pius es homo usion. & longanimis. qui mortem posteaq; ex omnibus
cum patre piniquis crucifixoribus. tamquam. Pater inosce illis. quia
nesciunt quid faciunt. Exemplum ut iudicium tue bonitatis & patientie
ergo hostes relinquens nobis. O humani generis xpe benigne reformator.
qui meade carnem. q̃ ex immaculata uirgine suscepisti. p nus istos tener.
tam flagellari. & tam misere affici. adultam usq; crucifixi condolens tua fra
gilitate. O qua gloriosi es ide in secundo regni tui aduentu. que mortis paulo
nus abanglis cernentes. morte horribili plectere non erubuerunt impii & crude
les. auctore uite funere sententie applicantes. O clemens mediator dei
& hominu studii unus. ecce secta reparatione p humana salute p missisti ce
lestia hebreoz gentem in imagine tua crucis patibulu execute. non solum
adoratione infideliu. uerum & ita adcorroboratione omnium tuoz fide
liu. p his atq; uniuersis tuis. cuius gratie dones & beneficia. misericorditer humano
generi collata. insufficientes meritis laudes p secula futura tui rabi sep
tenent humiles famuli tui.

VOTIS tuis. kmi fili & filii. tuis p; modu adno ordinatis. illi enim tua
& p missione. hec omia gerebantur. Igitur inter que fiebant cernentes.
dum magistros mediocres. Quos insurrexit galilea dum colentes.
coepit multa signa impostos ostendere. affuit ydria. & ad lancea q̃ uul

N. nota. Hadrianus.

Leiden UB

Voss Lat. Q. 69

fol. 3v - 4r

neris locū apponatur. ēiudem simea aliquid immersum fuerit stillici
diū. Quadplura. dclara ÷ ydria que absq; ulla dsputatione ÷ adsumū usq;
implacuit. Dicerq; admuce. Deferatur hydria hec adsynagogā nrām.
& quoscumq; debiles & male habentes repperire potuerim. pungamus.
Et statim eraque despo dicuntur. ēt cuncta sanabuntur. Fiat autē quēdā
eger apud eos uacens pannos plurimos ingrauato. quē grauissima corpo
ris molestia. quegreca locutione paralisis. Latina ū mēbroy dissolutio
dicatur. ita afflictū colligatiq; uenerat. uocē iam semiacus aliter. sine
humano auxilio nullatenū uti posse. Quib; ille punctus. mox
adlaudē sūmi dī & pī ei. quasi ceruus desuo cubilo uelocior. exiens
incolomis euasit. Nonnullū ceci adhoc spectaculū sp̄ducti. quoy
oculi puncta. lumē qd nonhabebant conseq; meruer. Surdoy quoq;
qui ēuenerant. aures audituū recepe. agilitet. Iaciunt muti. & ū un
culū. mutoy linguę iuco amisse. & leprosi restituuntur. ꝓsentialiter
cunctis mundicia. & claudoy tibie stamen soliditaq; basis ei & planta
& infirmitates diuerse adlaudē & gtam fabricatoris mundi remediū
ēsecutantur salutis. Igitur hebrei dum talia fieri cernerent. ēpuncti
corde omis parte credidē. in dnm ihm xp̄m. & cū lacrimis incredulitatē
sue mat. deflebant dicentes. O tarde dē dī patrū nroy. qui
quis sero nobis miseris & indignis reuelasti dnm ihm xp̄m filiū tuum.
quē ut estimū cernimus uitacimū. ante pariū uirgo genetrix edidit.
& non solū imparitū. uerū & ā postpariū eadē mater. inuiolata per
mansit. O tarde pē filii dī uiui. qui nō solū in populis plurimis magnā
tuā uirtutē notā fecisti. sed & gloriosū tuū nom̄ inserit reuelasti. & filios
iacob de inmanissimo erubescentia ꝓpitiato. O ta & magnificentia tua iste sce
sps̄ quuificator es & restaurator humani generis. qui largiris unicuiq;
pacē salutaris. lauacri remissionē originalis peccati. Teconficimur.
ab ingratiarū actiones ꝓsoluim. Parce iā nobis scelerati & indigni. et uoco
corde adte conuenientib;

ITEM EISDEM apud eandem ciuitatē uir religios & ꝓcuncta lauda
bil. adōdatus perat metropolitan. Adquē accedentes hebrei cum
lacrimis & gemitib; unuersā in ꝓpatulo quę acta fuerant pandunt ordine.
Q adum uenerandus heros audisset. dō innumerabiles retulit grates. Sedentē ÷
autē eos ubi ꝓfatā repperisset hyconā. ut aptam honestissime fuisset figurata.
Incipit recitare cepit. qualiter quidam uicola dū apud se reuolueret dum. trans
seundo se ad hanc locū cūctis omib; incellula sinagogę comoda pabulationem
uideretur ee relicta. Quā statim ubiq; inquirit. inquisitam repperit. &
reperta inconspectu ponatifex sistitur. Qd diligentissime ÷ pscrutatus. qm
tā mirifica inei domino hyconia deuenisset. obtestans simul eū pmuersos
dominum. ut in ꝓpatulo omem redargueret ueritatē. Tunc ille tanta p
sua audacitate ecclie. cepit inolescere omib; qin ipsā cōposuerit tan
pore passionis. pichodem princeps iudaice pharisee. quapter ceteroy
mōtum proiecte addnm uenerat ihm. & monente eo. gamaliel legis doc
tor. ea quasi pmagno munere cōstat reliquisse. Gamaliel autē paulo
quondam doctor. genitū didascal. appropinquante sue uocationis die.
zacheo reliquid habendū. Similiter & zacheus iacobo. & iacob. simeoni.
& simeon machue. Sicq; psuccedentia tempora. eadē ychona habita ÷
inhierosolima. quo usq; sue miserie excidiū passa ÷. Biennio ū ante eq urbis
memorata. tito subuertente & uespasiano. admonitus cuncta aspe
ra fidelis qui inea degebant. ut ablatis reb; omib; quę ad cultū nrę religio
nis ꝓnere uidebantur. & ad regnū se transferrent agrippe regis. qui ipse
rex romanis tunc erat phedereus. Quo & ipso tempore cū uniuersis reb.
ecclasticis. hec ipsa de qua nunc sermo agitur ychona. inhis regionib;
÷ transportata. q ego aparentib; meis. exhac luce migraturus. iure here
ditario suscepi regendam. Hec igitur certa & uera ÷ ratio. de imagine
dnica. quę de uidey finib; insyria ÷ transportata. his audita magnifice
ꝓsul summo opifici grates innumerabiles reddidit. Conuersq; ad plebē
hebraicā dixit. Quęso uos filii usq; ut in ꝓpatulo ꝓbaperiatis. quid
de despo nro sentiatis. Tunc quasi eo uno ore. cepē clamare & dicere
unus ÷ dspat ingeniatus. unus filii ei & ipse ingeniatus quē dnm nrm genuit
ris minime agnoscentes. crucis patibulo affigere nimiū ue. Un ÷

Leiden UB.
Voss Lat. Q 69
fol. 4v - 5r

spſ scſ. & ipſe abuerroq; pcedens. quē credim' unuersis remissionē peccatorū largiri. hec ecclia nūnulla est pſequenab; & sine pernicie nis reatū deflentibus. ad gremia ipsius uenerandi properant. anastasis. peccatis se purificari abeo unda salutaris lauacri. Quos oms benigniter suscipiens. crisma nūi illis ppter caē originalis. reuniū indulxē. & apostmodū unuersos exaq; & spūscore generauit. Baptizatis eēquoq; xxiiij. mit uiros. excepis parulis & mulieribs. Factūq; ē quidā magū nulla cunctac. superantē creatōne animarū. depoccstace hostis antiquis. Posthac magnis pcib; eandē regnāē psulem. ut sinagogas eoīb que iudaismo ritus squalebant. in honore dī & ē spūsci indedicē saluatoris mundi basilicas dedicarē. Quoy pōtionib; facē libentē; obtemperans. nonsegnis audicor. cuncta que sibi suggesta fuerant. suma cū deuotione adimplere curauit. Decruore eiusdē dnīcē imaginis. & altaris ēsecrans. & cuenacula rēculans. xē itaq; paulatī longe lateq; mos moleane p̄uniuersū orbē terrārū. ut xp̄iane legis pſules. risolū in honore dñi saluatoris oratoria adficentur. Hūc & Anne dignissimas eregine. Hanc nī maioris & antecessores patres. hoc nullatenus facere p̄sumebant. Reuerendus ē psul. uarius post modum cepit. assiduis p̄turbationib; quid decruore imaginis dñi possēt pagere. Tarde saluberrimū omib; que futuris generationib; sēp̄ pficuū ad inueniens consiliū. precepit ampullas fieri eburneas. seu christallinas. in quib; singulas portiunculas ueteris materie. p̄ uniuersas diocēses orbis dimissas. ad muniens uniuersā sē ecclesiā fidelib; qualia & quanta suis temporib; miracula fuerant diuinitus ostensa. & insup catholicos obstaculis. inuersos. p̄ clarum iudicium die crastini. uocauit. singulis immisse nouembris q̄. apud hebreos nisan appellat. apud latinos. xi. prono solis die mense decime. eodē misse. qđ. v. id nouembris. pomis arctas obreuerentiam passionis dñi ce imaginis celebrēt. acuncta fidelib; populis. sicū in ueneratione sollempnitatis sci saluatoris mundi. q̄. natat dñi. ut pcepuus diesq; paschat. Agnoscant & uniuersi orthodoxi. suphoc glorificare omnium creaturarū conditorē. quercclam uirginem. matrē eius & amas

Officiū in honore scī saluatoris in die ut sci theodori mr. R. Impe celsō throno. Coll. Omps sēpiternē deus qhumano generi Epta. Quamuis pce hores parulus. R. Misit dns V. Confirmatum. Alta dns regnauit. Cuiusdm. Loquente thu adiurbas. ecce princeps un accessit — adoratū eū dicens. Offe. dsem firmauit. Co Mirabantur. oms debus

decorare consuerunt signis. atq; pdigus hucusq; Athanasius.

Ethra que sequitur. petrus ap̄lus bat rich omedie urbis magnificus psul. reliquis pariter. in concilio residentib; subiungens ait. Ego quidem tali ascensi amantissimus. curam pastalē facere uobis ut & in sinus mirabilib; cunctipotentē semp glorificatus dnm. Date ergo ei magnificentiam compunctione cordium. & puritate labioy. gratesq; ei insufficientes rependite sine cessatione. & innumerabiles laudes. Neq; enim aliud de ruore dñi credendum p̄t istud ut illud qđ mira altaris xp̄i propiatore criminū fidelū populoy. p̄mā pontificum & sacerdotum cotidie ēsecratur. Adhac uniuersale exclamans ecclia. Nihil debac defunctio. subdole qđ uerius possit credi ut teneri. Idarco de inceps qualit̄ senserit. gladio anathematis se sciat petitū. Tertio posthac insublime duriusime. acclamatū. Ira fiat fiat. qua digna. Magnificantes itaq; summum ēdiorē ualefaciendo admuncē. cum alacritate pnūtū regressisumt ad ppria. xp̄o ihudno saluatore nro cū ingressore hac abutroq; pcedentia. Laus & honor sit scō flamini. p̄ndeficientia compoy secla. Cui semp̄ret nū atq; indiuisū semp p̄manē imperium amen. Incipit Tractat ex libro Sirorū. Translat in latinū ad dominū Smaragdū archiatrū. de uoti lusco diuinit transformato. Quem hac sollēpnitate optime congruit.

Redemptor & saluator nr dñs ihs xp̄s. anteq; p̄sulare hominū pacē & ut cuidā regi mesopotamie abgaro noē. cōmoranti in edissa ciuitate. quem corporaliter cupiebat cernere. p̄ epistolā sua dignatus. uisitare. Nā is dē rei audita fama uirtutū & miraculoy. eius panatā cursare in hierosolimam. sua ad deum ptam duritē. depcatorū. mq; eudentissime flagrantissim ardoris ipsius regis erga eundē dnm & saluatorē designabatur. Tercū epistolē hec tenebat inse. Abgarus eparchis ichame filio thu saluatori bono qui in loco apparuit hierosolimoy. salutē magnā dirigim. Audiui de te & de uirtutib; eius quas facis. qsine medicaminib; ut olerib. diuersas curas languoribs; mortalium

doq; unum eiusdē statuis de te in animo meo. ut aut tu sis dei aut ei filius

Leiden UB.
Voss. Lat. Q. 69
fol. 5^{v} - 6^{r}

adeiras descansum· quotalia facere possis· q̃ tua ante nemo alii facere ualuit· Qua
ppter hanc adde mee dirigo optum supplex rogando· ut digneris eam fungere mg;
adme· deum esme abinfirmitate pessima· qua deinceps mg̃ abaco· p annos plu
mos· Nouerint quicunque malum insidiande ibi· uolentes memoriã tuam
deuota pdere· Est autem mihi hec curtas· si quis parua· dẽ mihi satis sufficit
ale semp bubone· saluator orbis terre· nrique memor digneris ee·
Ti ex̃plar isti dñi Saluatoris· que duxta· panamam cursore ad abgarũ
regẽ adisse curtatis· Beatus es qui me credidisti· cum ipse me nũ uideris
cripeum· eni dicit· qi bi qui me uident ꝑ me credent· & qui me nũ uident
ipsi mihi credent uitam habeant· Deboc autem qd̃ scripsisti· in euangelio· ad me
oportet omnia complere· ꝑ quib; huc apatere missus sũ· Postquam cuncta
expleuero· terrã oportet me recipi habeo· a quo missus sum· Cui autem assũpe
fuero· mittã tibi unũ ex discipulis meis· qui te curet· ab egritudine tua· &
poplm tuũ a barbore purificet· Suã corporalẽ faciẽ meã cernere desi
deras· hunc tibi dirigo linteum· in q̃ nõ solũ faciei mee figurã· sed & corpus
mu cernere poteris· sancta diuinitate mea formatã· Quo cũ meam fueris
ardore tuum animum refrigerare poteris· Impatis ma sapientia· bene
ualeas p cuncta secla·

Ex̃ pfectissimi dñi ihesu regis laudabile meritum· quib; ibi po
dño alas pcederis moralib· fr̃s olũ mortificando sublimari· uerũtã & ec
cãe epi; ex ore ppriis abeo descripto manib· meruit honorari· & insup
de contemplatione· tranfformata linteo diuersis modis ualuit iocun
dari· Nã ipse mulacri dei & hominũ· accipit reg mombs; & pannũ sacis
facere· sup̃ quod̃ linteũ admstar nubis candidatã· coco se corpore
stratus· mg qd̃ dicto inlaudicu mirabile· tra diuinitate transformata
reperta· illi dñice faciei figura gloriosa· & coca corpus nobilissimus
stratus· ut qui corporaliter incarnedum uenientẽ minime uider· satis
ei ad uidendũ sufficiat transfiguratio facta in linteo· Qui linteus ad
huc ut dicitur cũ pris pmanens incorruptus· in mesopotamia syrie·
apud edissã ciuitatem in domo maioris eccle habetur repositus· In cuius

Leiden UB

Voss. Las. Q. 69

fol. 6v - 7r

quã terrenę dignitatis glãm appetebat. Reuera
enĩ cũ eẽt numũ locupletata. nulliuſ honoriſ inſig
nia. nulliuſq; ſũme diſponere moderamina uoluerĩt
ſed o[illegible] omi ſtudio ẽminentiũ ſe lege uincientes
celebre mtã actitare fatagebant. Et numirũ
inmodũ cũ in primeuo iuuentutis flore hunc
ſolũ genuiſſent filiũ. cunctis ſe uoluptatibus
abdicarunt. & intr ſuas pces quas frequenĩ indni
tẽplo fundebant. hunc ſolũ ſuppliciẽ. hunc ñ tan
tũ diuiciarũ. quantũ & morũ flagitabant heredẽ
Quorũ uota dñs exalto pſpectans. haut petitionibꝰ
deſuit. Nimirũ q̃liſ futurus eẽt puer. in ipſo iã
ita dicã primordio natiuitatis ei monſtrare
dignat ẽ. Enĩ ũ cũ matris adhuc lacte alarẽt.
cepit bino inebdomada die. quarta ſcilicꝫ &
ſexta feria ſemel bibere mãmas. & hac uice
ẽtem. tota die ſic p manebat. Puerili b; igitur
animo ut patriarcha iacob ſimplicit domi tranſ
actus. cepit bonę indolis adoleſcens ẽ. & non
ſicut etas aſſolꝫ. laſciuã cõplexus ẽ mundi.

Leiden UB. Voss. lat. Q 74, f. 1v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITY
(Leiden University Library)
MS. fol.

Quid plura. Ingruente inedia. tres uirgines
quas habebat filias quarum nuptias aetas ig
nobiles spernebant uiri. formicari cepit
tt. ut earum saltem infami commercio in
felicem agere uitam; Prohpudor exemplo
fama malum quo nullum uelocius ullum mobilitate
uigat. tota pcultt urbe. & multiplici
populos sermone replebat, Qt ubi uir
ses coperit. edolut miserrimo homini
atq; uirginum exectam stupru. decrevit
omino ersus habundantius. ex supplere
inopia. ne puellę nobilib; ortę natalib;
lupanari macularet infamia:

Leiden UB. Voss. Lat. Q 74. f. 2v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

non potui· Quid enim esset qđ non
amori tuo · uel cũ detrimẽto mei pudoris
impenderẽ· Ueruntamẽ ea tibi fiducia
libellum edidi · qua nulli ante pdendũ
reor· quia id spopondisti · Sed uereor
ne tui animi sis futurus· & emissus
semel ñ queat reuocari · Q đ si accideri·
& abaliquib· eũ legi uideris· bona uenia
id alectoris· postulabis· ut res potius
quã uerba ppendant· & equo animo
ferant· si aures eorũ uitiosus forsitan
sermo pculerit· quia regnũ dĩ· non in
eloquentia · sed infide constat· Q emi
nerunt etiã· salutẽ sęculo ñ aboratoris·
sed apiscatoris· pdicatam· Cũ utiq·
simile fuisset· id quoq· dñs pstare
potuisset · Ego enĩ cũ primũ animum
adscribendũ appuli· quia nefas putarẽ
tanta uiri latere uirtutes· apud me ipse
dixi ut solœcismis ñ erubescerẽ· quia

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 74, fol. 9v

608

Leiden UB.
Voss Lat Q. 74
fol. 9v

Leiden Vbn. Let. qc. 74 . fol 130' - 131

INCP

LIBER

QVARTVS

CES

CIT

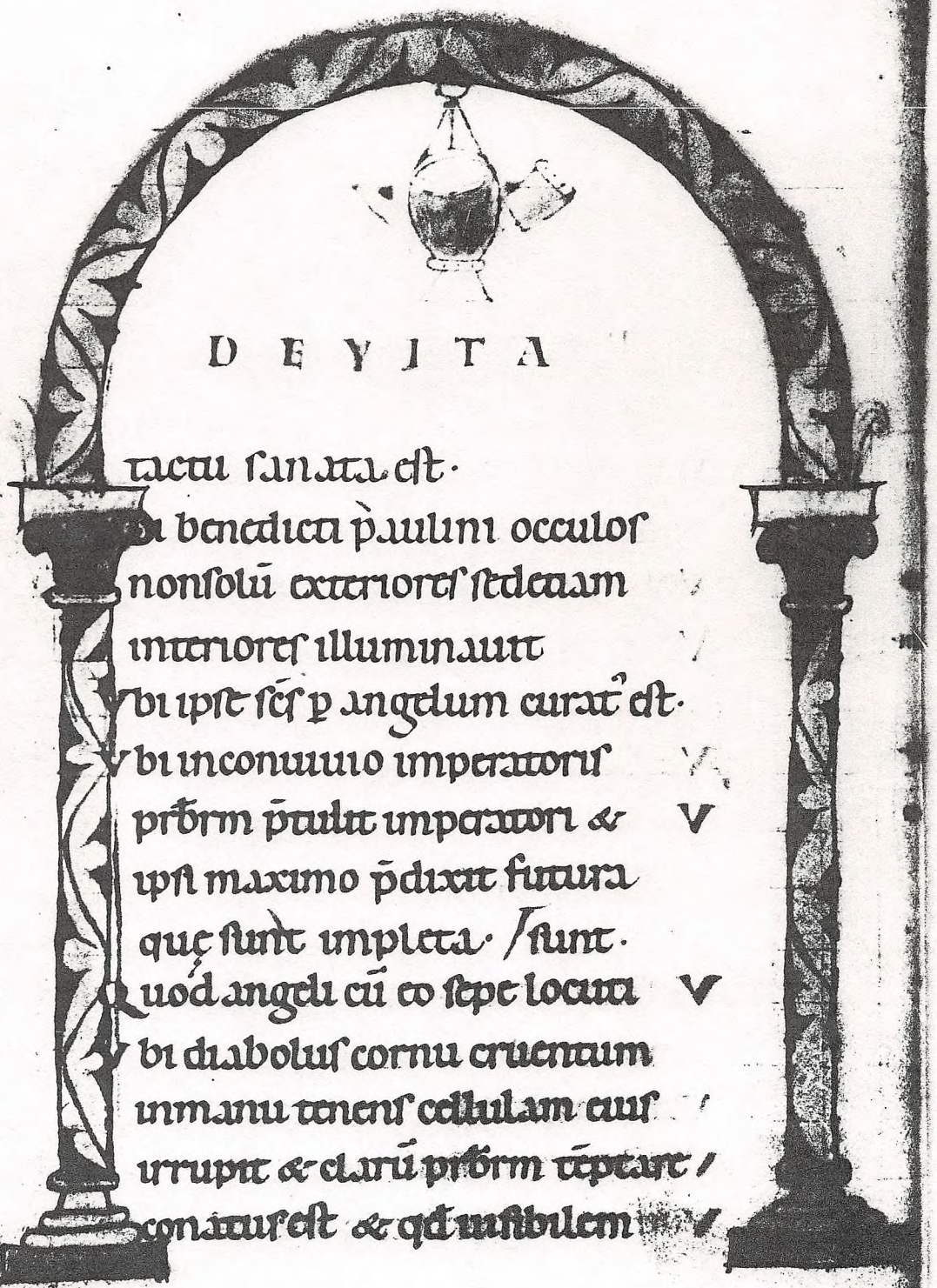
hOC

HAL

LE

surgendum dt · nam ut uidat & postumian
instat & hic prbt qui hesterno audiuon
um amisit expectat ut quę domitiano
nro in hodiernam diem explicanda dif
tulerat· debitor sponsionis uoluit: non
ignarus quidem omnium quęcumq,

V. L. 4°. 74 — 12v

DE VITA

tactu sanata est.

xvi. Ibi benedicta Paulini oculos
non solū exteriores sed etiam
interiores illuminauit

xxii. Ibi ipse scs p angelum curat' est.

xxiii. Ibi inconuulso imperatoris
prorsum pectus imperatori &
ipsi maximo p̄dixit futura
que sunt impleta. / sunt.

xxiv. Quod angeli cū eo sepe locuti

x. Ibi diabolus cornu cruentum
in manu tenens cellulam eius
irrupit & clarū prorsum ceperat /
constatus est & qd̄ insibilem

V.L. 4° 74 — 142

Ltr. 2 Ltr. 124

INCIPIT PREF

ERI.

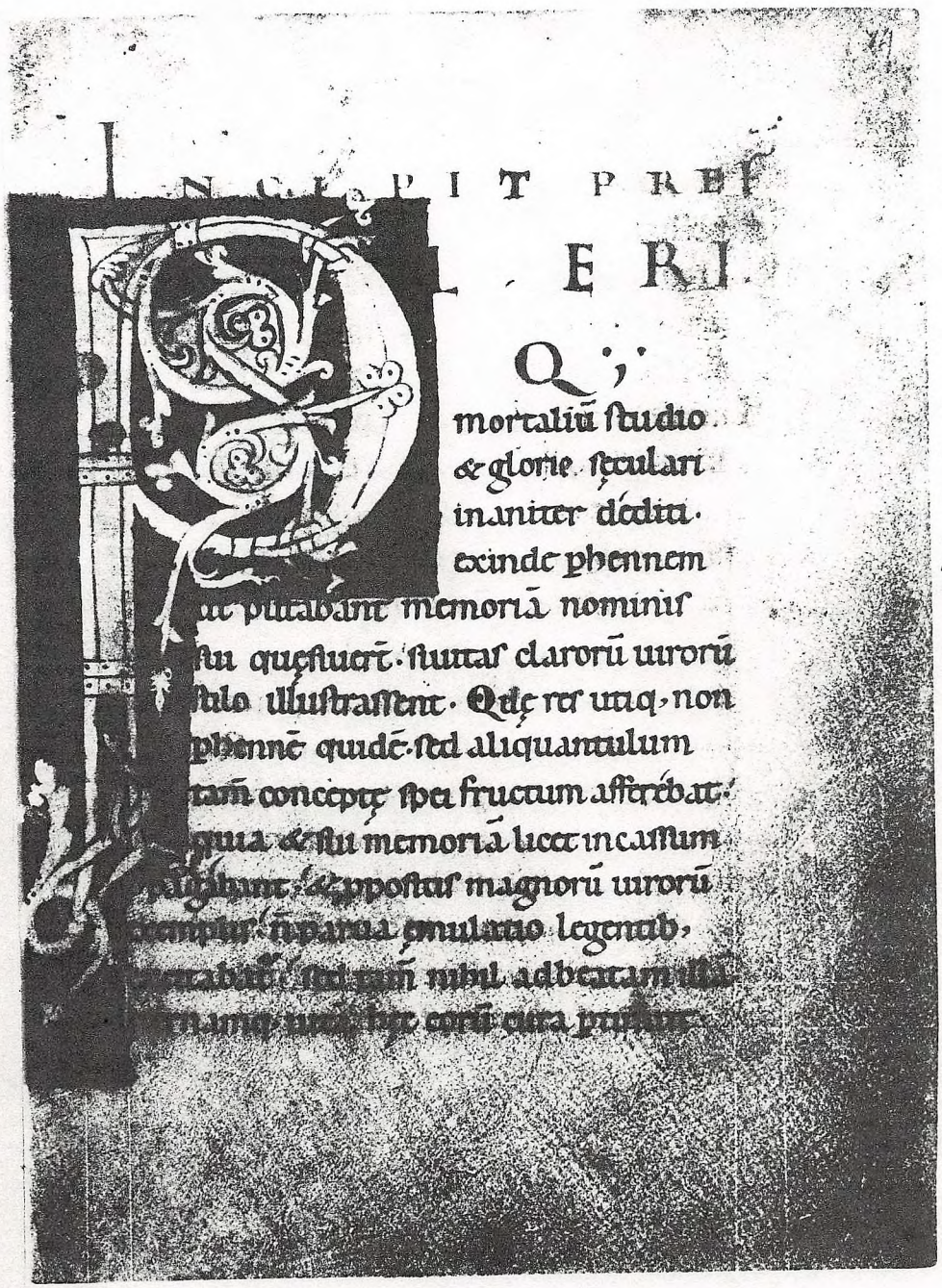

Q;

9 mortaliū studio
10 & glorie ſcḉlari
inaniter dedita.
exinde phennem
1 13 ut putabant memoriā nominis
2 ſui queſtuarī. ſuarū clarorū uirorū
3 17 ſtalo illustrassent. Qđ re uraq; non
18 plenne quidē. ſed aliquantulum
19 tamē concepte ſpei fructum afferebat.
5 20 qua & ſui memoriā licet incassum
6 21 ſtigatum. & ꝓpositas magnorū uirorū
7 emplis. īparia ęmulatio legentib;
8 ſcribēdi. ſed tamē nihil adhuc tam illa
29 nam aq; una hīc earū cura putam

VL. 4° 74 – 142

Wtr. 124

INCIPIT PREF

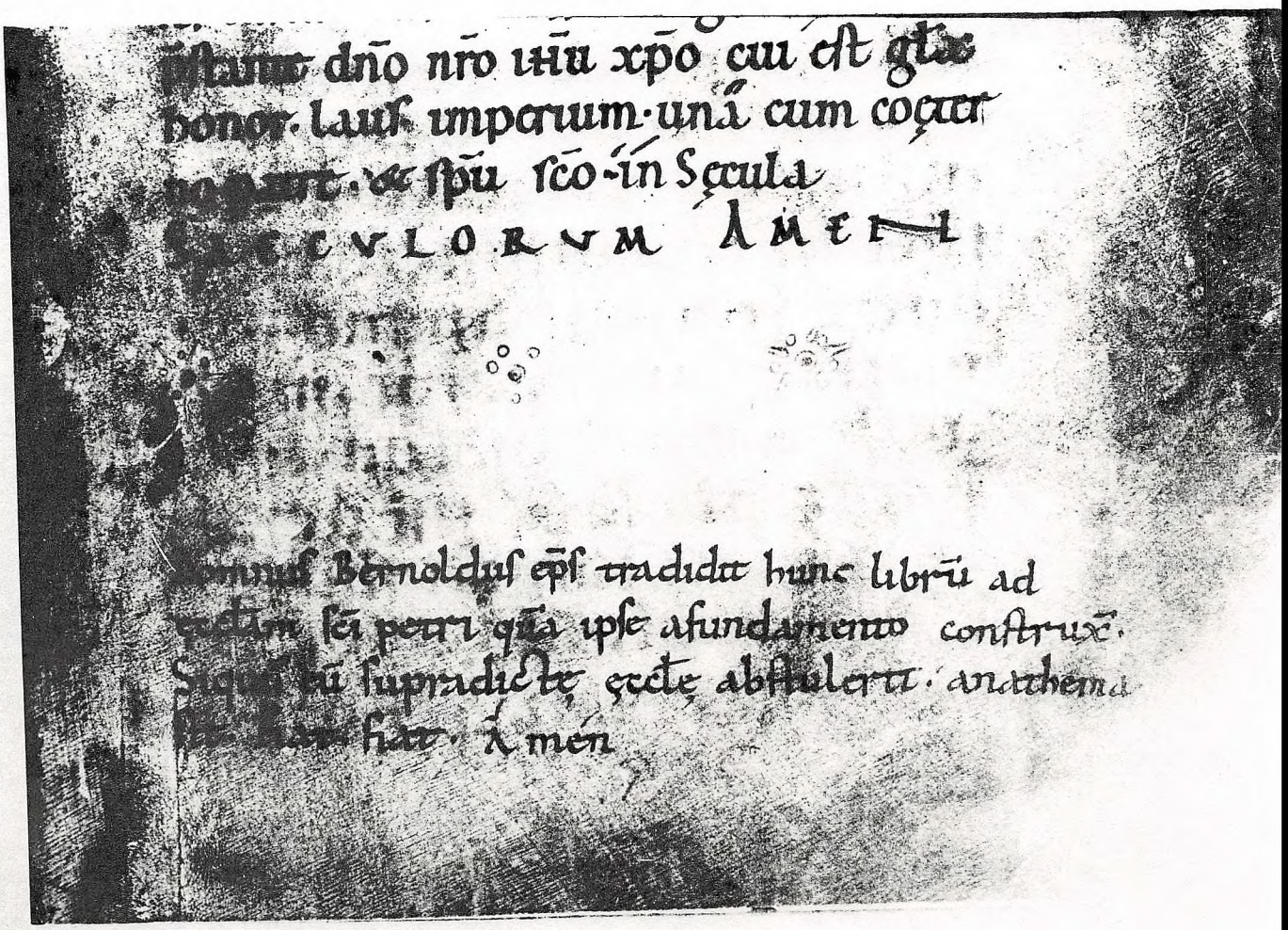
ERI

Q;

mortaliū studio
& glorie seculari
inaniter dedita
exinde phennem
ut putabam memoriā nominis
su quesiuer. summas clarorū uirorū
dulo illustrassent. Qdę ra utiq; non
phennē quidē sed aliquantulum
tam̄ concepię spe fructum afferebat.
qua & sui memoriā lucra in cassum
ugiebant. & posse magnorū uirorū
exemplis ñparata emulatio legenab.
ercabar. sed nam̄ nihil adhertam illa
ramq; uitę curā prius

V. L. 474

712

ſtamur dño nro ihū xpō cui est glia
honor. laus imperium. unā cum coēt
nato. & spū scō. in ſcula
ſeculorum Amen

Ego
nnus Bernoldus epſ tradidit hunc librū ad
ecclām ſēi petri qām ipſe a fundamento constrūxit.
Siquis eū ſupradictę ęcclę abſtulerit. anathema
ſit. Fiat. Fiat. Amen

V.L.4°.74 – 15v

neq· me quicquam nisi compertum
& probatum scripsisse arbitrentur·
Alioquin tacere· quam falsa dicere
maluissem·

Explicit Prologus

INCP VITA

SCI MRTINI EPI

EDITA A SEVERO

SVLPICIO PBRO

V.L.4°74–16°

In die sancti martini Epi

Ltr. 22

Ltr. 124

GITVR MARTINVS SABARIAE

pannoniar oppido
oriundus fuit sed infra
italiam ticini altus est.
parentib. secdm seculi dignitatem
non infimis genitalibus tamen.
Pater cuius miles primum post
tribunus militum fuit. Ipse
armatam militiā in adolescentia
secutus vitā scolāres alas sub regi
constantio dein sub iuliano
gesta militauit non tam spon

V.L.4°.74–16ᵛ

In die sancti martini Epī

Ltr. 22

Ltr. 124

GITVR .I.

MARTINVS

SABARIAE

pannonia oppido
oriundus fuit sed infra
italiam ticini altus est.
parentib. ethnicis dignitatem
militiae gentilibus tamen
suis quasi milex primum post
tribunus militum fuit. Ipse
enim militiae in adolescentia
scholaris alas sub rege
[illegible] sub iuliano
[illegible] ñ tam ponti-

V.L. 4°.74 — 63v

Beatus ambrosius cuius hodie flores
eloquii totam ecclesiam redolent.
mediolanensi auctus est. epc. Cui
celebrata festa dominice diei · ista erat
consuetudo · ut veniens lector cum libro ·
non antea legere presumeret · quam ei
nuntius iussisset · Factumest autem ut
illa die dominica, pphetica lectione
um lecta · ante altare stante quidam

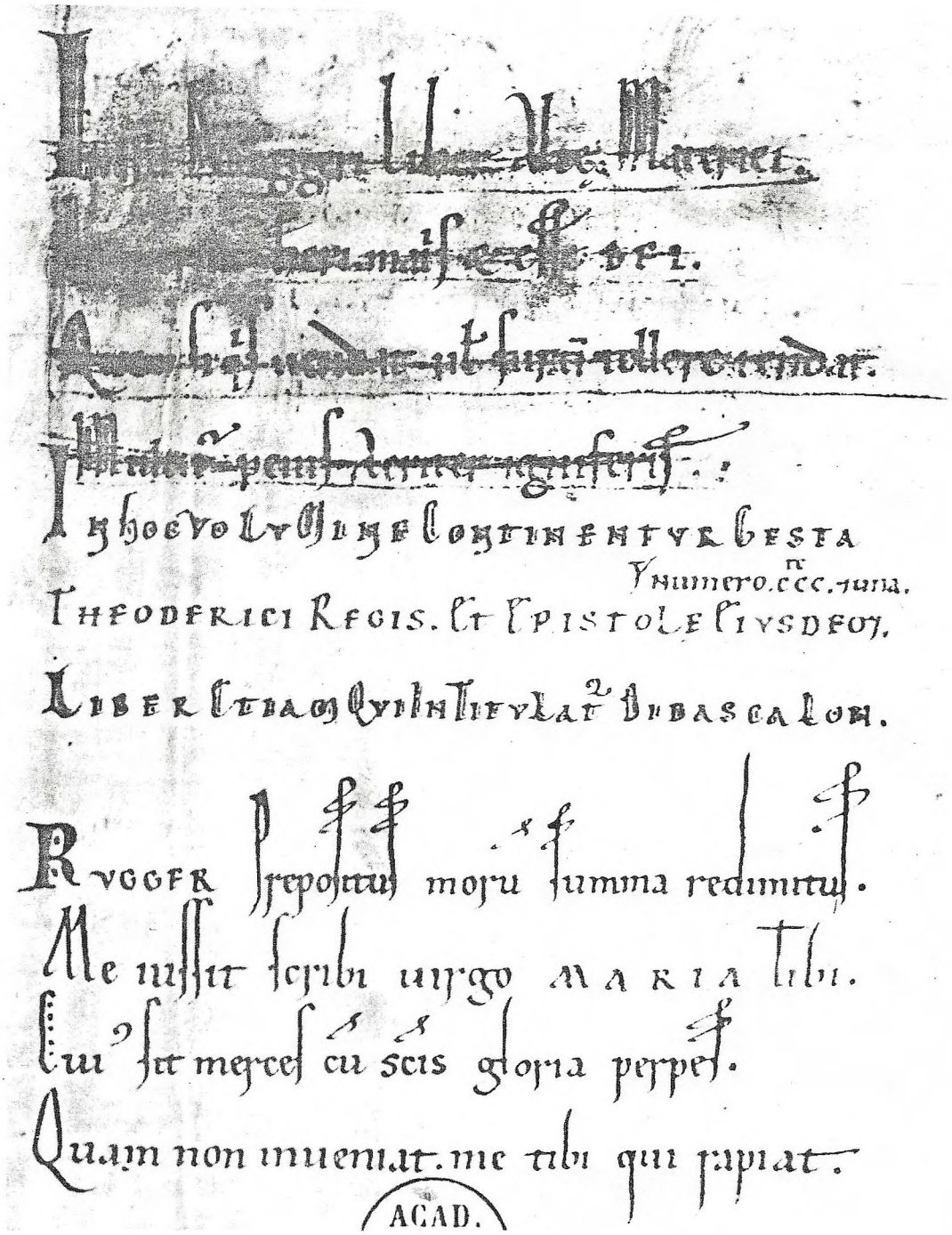
cetaq; genera ꝑpunctionis q̄ nos salubria censem tra abhominat̄ dam
ut nec p̄ peccatis suis ulli flere liceat. nec p̄ cari defuncti. A seland
t̄ sconiā tiet multi. huissim i halsinpurch q̄ æ uidi potē. Sconia
ē pulcherrima usu danie puincia. uñ æ dr. armata uiris. opu
lenta frugib. diuerq; mi[illegible]. æ nē plena eccliis. Sconia bi tantū
hī inspacio quā selang. hoc ē ccc. eccliaſ. eū seland dicat habe dimi
dū. finis tiā partē. Sconia ē pars ultima danie. fere insula. undi
q; enī cincta ē mari. p̄ter unū tre bchū. qđ aboriente ctinæ suco
nia distinuat adania. vbi fē pfundissimu sab. montesq; asprimi. p̄ss
asconia i gothiā necessario tr agit. ut dubitet utrū lēuā sit marino
discrimine t̄restre periculū uitare. an istud illi ꝓponē. I neadē re
gione sconia nemo adhuc epc̄ fuit. incarnat. ni qđ abalius partib
qdā uenientes utiqu illā pcurabat. dioceſi. hein selandensis epc̄ ger
brand. æ p̄ eū auoco simul gubnabat utiq; eccliaſ. Qup̄ mortuo auo
cone rex suem parrochiā sconiensē indnos epat segregauit. unū heīn
rico tbuens altū eguoni. Verū istū ordinauit archi epc̄. heinrico ap̄
archadas añ fuit epc̄. usq; manglia sacellari chīvd regis fuisse me
morat. cui thesauros indanīa pferens luxuriose uitā egit. De quo
narrat etiā qđ pestifera ꝓsuetudine delectat inebriandi uentri.
tandē suffocat crepuit. Hoc æ de auocone factū ē cōpm. similit̄;
de alus. Ego uō eū esse uir sapiens inlitt̄ & astricte unsignis. te etiā
totū studiū ei evasit insūsione paganor. Cypr̄ multos adhuc ꝓplo
idolor cultui dctos ille uir epc̄ lucrat ē. illos p̄sertī barbaros qui
pleraq; ducū. æ q̄ inulto insula degē. affines gothis. Cui oīs dicui
adei p̄dicatione nūsi ad laēmas penitentiā sui erroris tra monstrasse
ut ꝓfractus statī idolis ulē certaret. ad baptisinū. Mox etiā thes
auros æ omā que habebat sternenter ad pedes epi stagnabat q̄ hec
ille dignarē recipere. Cū renuens epc̄ docuit eos ecclē pecunia fa
bricare eccliaſ. egenos alere. ac redimere captiuos q̄ multi sunt in illi
partib. F epc̄ idē uir magnanim eo tēpr̄ q̄ insuetia p̄secutio maxi
ma xpianitatis incanduit. scaranensē eccl'am cetosq; fideles eo qđ pa
store carebat frequent ulitasse. cōsolationē ministrans huius q̄ in epō
credideratq. æ incredulis ūbū dei ostant annunciat. Ibi etiā opinatus
simū friconis simulachrū insculpta ecidit. Ero qđ uirtutū insignis
a rege danor magno deinceps uir dei honore habit. defuncto mox
ping heinrico. utriq; sconiæ parrochiā quę ē inlundona l dalbona.

Leiden UB. Voss. lat. Q 123

uxorē alt̄ius cognouerit · siue q̄ alt̄ri spoliauerit bonis suis · aut minus
ā fecerit · hospitalitate quāuis omīs ꝓbos ꝑ sint insignes · ꝓpulsi sunt
nri siconēs · q̄b⁹ ē omi pb⁹ gui hospicii negare transeuntib⁹ ita ut studi
ū l' certam habeant inter illos quis dignus sit recipere hospitē · Qui ex
ibeis omā ura humanitatis q̄ diebus illic cōmorari uoluerit · ad amicos
eii suos certā ꝑ singulas diuigit mansiones · hec illi bona ꝑ oribus
habeis · Predicatores aut̄ uestras si casu · prudentesq; ac uoces suos
ugenti amore fouent · adeo ut ocilio ꝑplōy cōmuni q̄ ab ipsis uarii
uocāt epos uitesse n̄ renuiant · Vbi de xpō & xpiana religione crebro
audiuit n̄ muti · Et fortasse sermone ad ram fidē illi ꝑsuadere uitur
n̄ q̄ mali doctores dū sua quere n̄ que thū x̄ · scandalizant eos q̄ pos
sent saluari · Populi siconū multi sunt uirib⁹ & armis egregii · ꝓte
rea tā inexp̄ta inauditā uirtutis oportunū bellatores · Vnde etiā sua po
tentia ceteras aglonis gentes astringere uidit · Regest hūt ex gie an
tiqs · quoy tam uis pendat uppli sententia · q̄ incōmunie omīs laudauc
runt illū confirmarūt apostolica n̄ ei decretū poci uidat q̄ aliquādo se
cum unum · seaq; domi pares esse gaudent · in plui euntes omie ꝑ
obedientiā regi · Ita q̄ doctor ceteris a rege ꝑfert · Siquādo ū pluā in
angustia posita sunt · ex multitudine doy quos colunt unū inuocant ad
iuuo · cui ꝑ victoriā deuicepsi sunt deuoti · illiq; ceteris ante ponunt · Nō
au xpianoy iā cōmuni sententia fortiorē clamant omib⁹ ee · alios deos
sepe fallere illū porro semper affare certissimū adiutorē inopportunitatib⁹

Exipsis ꝑplis suedie primi adnos habitant gothi · q̄ occidentales dr̄ ·
alii sē orientales · Verū westragothia confinis ē pmie danoy que
silua dr̄ · aqua etiā fere dieb⁹ vii · peruenit usq; ad ciuit gothoy magna
scapane · Ibiū ostrogothia prendit uxta uiae illud q̄ latericii uocant
usq; ad birca · Primus gothoy epc̄ thuisgoth fuit · sed ū godescalc⁹ uir
sapiens & bonus ut ꝑdicant · n̄ q̄ dom sedem seu labori ꝑfuit · Verum
ordinauit ni⁹ metropolitan⁹ adalwardū senioē · uere laudabilē uirū ·
Cui deinde puericis afflatibus ita docuit ita uixit · Ita sē unicuiq;
bene docendo · magnā gentiliū multitudinē ad xpm fide ad xpianā
fidē · Claruit etiā uirtutū miraculis ita ut pluuiis immoderatis inundā
tis ymbrē facere q̄ dendere ut serenitate uenire · & alia
que hactenus quer̄unt ad doctoribus · In hac uir memorabilis ingothia ꝓpria
sua nom dñi ihū constanter omib⁹ ꝑdicans ibidēq; post multos annos
cū ꝓpō libenter sustinuit martirio · cepit · cuius

Leiden UB. Vos. lat. Q 123

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR GESTA
IN NUMERO. CCC. IUNA.
THEODERICI REGIS. ET EPISTOLE IVSDEM.

LIBER ESDRAE QUI IN HEBRAEO INSCRIBITVR BARSCALON.

RVOGER prepositus moru summa redimitus.
Me iussit scribi uirgo MARIA tibi.
Cui' sit merces cu scis gloria perpes.
Quam non inuenias. me tibi qui papiat.

ACAD.

Leyde, B. U. - Vulc. 46, f. 3 Fulda 1176-1177

Liesborn, "Mss. datés"

cf. Hersfeld, Rentam.?

Pl. 89

32

AMOMET. Flos consuetudo sollempnis dare fastis nomen. ornatū p̄p̄um romę. terrenā curię claritatem. ut pannoz. numerū decurrat grā dignitatū. & beneficiis p̄ncipū. sacrę. memoria seclōz. felix aconsuete sumat annos auspiciū. portāq; dierū tali nomine dicatū temp̄ introeat. faueat q; reliquę parti fortuna p̄n cipii. Qd enī uob̄ credi possit optaci. quā ut alumpnos p̄p̄os ad ubera sua roma recolligat. & in uenerando nomi nis ecu. senatū numer. rei gallicanū. Agnoscit curia trans alpinu sanguinis dec. quę n̄ semel coronā suā nobilitatis eius flore uestiuit. Flouit unt̄ reliq̄s fascesq; uiros inde sumere consulares. q̄ longo stemmate ducto p̄trabeas longe temporz. originari ē honoz. Fla q̄s bonoz. indolē nesciat ee felicē. qui p̄mis auspiciis hinc p̄didit meritū. qd ad patrā usus est festinare uirtutū. Bonū iudiciū ÷ pspicas. ętatis cū lubrice pueritiab̄. nec passi sum̄ eū in gloriū relinquere. q̄ ad honorā rem publicā meruit puenire. Dign̄ plane largitatib̄ nris. q̄ in ipso puericię flore maturis moribus lubricā frenauit ętatem. & qd rarū iuuentutę bonū ē. patre p̄uatus. gra uitatis fact̄ ÷ filii. cupiditatē inimicā sapientię sub iugauit. uicioz. blanda contēpsit. superbię uana calcauit. Ira superatis excessib̄. ante dare usus ē de moribus consulatū. Flos aut̄ qui bonis redimim̄ instituas. q̄s p̄batas inspecta conciliat. curu les in salas p̄situm candidato. ut uirtutū desideria possim̄ puocare p̄munera. q̄ n̄ defit re studiū quę p̄miū largius habet. Atq; ido uos q̄ uiris q; rei publicę bonis indiserta potestis gramina delectari. iungite fauorē. adunate sen tentiā. amboz. iudicio dign̄ ÷ eligi. q̄ tamen fascib̄ meritē augeri. II. Felici viro illustri consuli ordinario. T. R

AMOVS Beneficia nrā geminare. nec semel p̄stat largitas collata fastidiū. magisq; nos puocant ad frequens p̄miū. qui inicia nrę grę suspē meruerunt. Flouis enī iudicium impendit̄. fauor aut̄ placitas exhibet̄. Decorū ÷ namq; p̄ncipis arbitria n̄ hereat. q̄a comendant̄ p̄ora posteriorib̄ donis.

Leyde, B. U. - Vulc. 46, f. 32 Fulda 1176-1177

Liesborn, „Mss. dat.“

Pl. 90

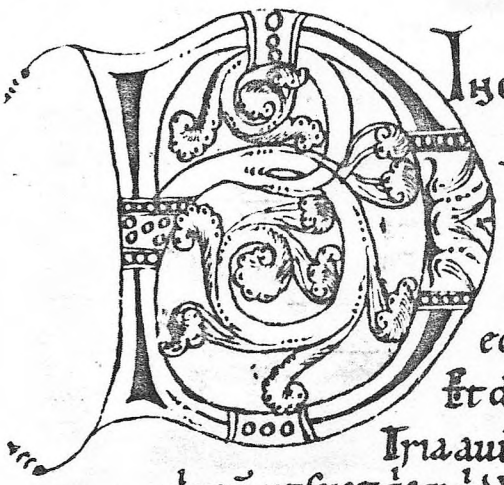
Leyde, B. U. - Vulc. 46, f. 130

Fulda

1176-1

Lieftinck, „Mss. datés"

Dia

INCIPIT PROLOGVS MAGISTRI HVGONIS IN LIBRVM DIDASCALON.

VE PRECIPVE

RES sunt, quibus quisq; ad scientiam instruit̃. lectio uidelicet & meditatio. equib̃ lectio p̃or̃ in doctrina obtinet locum. Et de hoc tractat lib̃ iste. dando p̃cepta legendi. Ista aut̃ sunt p̃cepta magis lectioni necessaria. primum. ut sciat q̃sq; q̃d legere debeat. secũm q̃ ordine legere debeat. id est q̃d prius. q̃d postea. tertium. quom̃ lege debeat. De his trib̃ p̃singla agit̃ in hoc libro. Instruit aut̃ tam sacrarum quam diuinarum scripturarum lectorem. Vnde & in duas partes diuidit. quarum una queq; tres habet distinctiones. In prima parte docet lectorem artium. in sc̃da parte diuinum lectorem. Docet aut̃ hoc modo. ostendendo scilicet primo q̃d legendum sit. deinde q̃ ordine & q̃m legendum sit. Vt g̃ sciri possit q̃d legendum sit. aut quod p̃cipue legendum sit. in prima parte primum enumerat originem omnium artium. deinde descriptionem & partitionem earum. id est q̃m una queq; ditinear aliam. uel ditineat ab alia. secans philosophiam a sumo usq; ad ultima membra. Post modum enumerat auctores artium. & ostendit que ex his uidelicet artibus. prius & p̃cipue legende sint. deinde etiam quo ordine & q̃m legende sint apit. postremo. legentibus uitam suam disciplinam p̃scribit. & sic finitur prima pars. In sc̃da parte decernit que scripture diuine appellande sint. deinde numerum. & ordinem diuinorum librorum. & auctores eorum. & interpretationes nominum. Postea agit de quib̃dam proprietatibus diuine scripture. que magis sunt necessarie. deinde docet. qualiter legere debeat sacram scripturam is qui mentem correctionem morum suorum. & formam uiuendi quesierit. Ad ultimum docet illum. qui propter amorem scientie eam legit. & sic sc̃da quoq; pars. finem facit.

EXPLICIT PREFACIO.

Liefkinde, «Mn. dat.»

QVIA MAGISTERIVM CVIVS LIBET DARE SVMMATIM IN HOC LIBRO CONTINET. DIDASCALON INTITVLAT.

LIBER X DE SAPIENTIA.

PETENDO PRIMA

ma consistit. Sapientia illuminat homine ut se ipsum agnoscat. qui ceteri similis fuit. cū se pceteris factum esse non intellexit. Immortalis quippe animus sapientia illustrat. respicit principiū suū. quā sit indecor agnoscat. ut extra se q̄quā quaerat. cui q̄ ipse ē satis ee potuerat. Scriptū legit in tripode apollinis. TEOTIS PLISON. id ē cognosce te ipsū quia nimirū homo si non originis suę immemor esset. omē q̄ mutabilitati obnoxiū ē. quā sit nihil agnosceret. Thales apud philosophos sententia. animā excunctis naturę partibus asserit esse compactā. Et thymeus platonis ex diuidua. & indiuidua mixtaq; substantia utrumq; eaidem. & diuersa. & ex utroq; cōmixta natura. quo uniuersitas designat. ELEDECHIAS. formauit. Ipsa namq; intra. & quę intra consecutē capit. quia & inuisibiles per intellegentiā rerū causas comprehendit. & uisibiles actualiū formas per sensuū passiones colligit. sectaq; morbes gemmos morū glomerat. quia siue psensum adsensibilia exeat. siue per intelligentiam ad inuisibilia ascendat. ad se ipsam rerum similitudines trahens regirat. Et hoc ē quod eadem mens quę uniuersorum capax est. ex omni substantia atq; natura quo similitudines representet figurā. coaptatur. Pythagoricum namq; dogma erat. simulia simulibus cōprehendi. ut scilicet anima rationalis. nisi ex omnib⁹ cōposita foret. nullatenus omnia comprehendere posset. Scdm quod dicit quidā. Terrā terreno cōprehendimus. ethera flammus. humorem liquido

Liefting, „Mss. datés"

Leiden UB. Vulcan. 94 B

1 B. Mss. Vulcanii

INCIPIT EPLA DOMNI ROTGERI SCE LEODIENSIS ECCLE EPI. AD UNIVERSOS PRBOS ECCLESIE SIBI COMISSE

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

Rotgerus dei indignatione peccator gratiam tam patrum quam discretorum trevirorum ecclesiae episcopus: omnibus ecclesiae sacerdotibus. & commissi sibi ecclesiae clero in domino salutem. Sollicitus ep̃lam istam de salute vestra. & de periculo animarum vestrarum. quae ecclesiae pastori suo cum grege sibi commisso reficere & providere debebis: rogamus vos & obsecramus. ut nihil quicquid ad ministerium vestrum pertinere cognoscitis negligenter meditantes. lucrum animarum vobis commissarum. omnimodis neglegatis. & certo die saltem populum vobis commissum ad verbum dei studeatis. Officium ergo ministerii vestri. & utilia vobis & necessaria suadeam. & si ea si possim offendam. itaque dilectissimi providere debebis. ut ad nominis vestri ecclesiae decus. Sacerdotes suos cum sancti mundi cleri. & sanctorum eos diligenter tenere & frequentare studeatis. quam de sacerdotibus dicit. scientiae. quia ego scientiam dimittam. ut sacerdotio fungi nolo. quos Christi vobis signatas sollicite regere & providere admonet. Speculatores nuncupans. mala nostra ut rerum gradu scitare & intellectu vos moneat.

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

sole re igne: ut carnalib; desideriis superent et cetera mundana q̄ impetus d̄ne q̄tias spiritales ut rilit possint pugnare; Fide q̄q; recta q̄ de fundamento omnium uirtutu· corde firmit tenere· d̄ ore p̄dicare; Lectioni p̄ut pot est is attentius insistere· ac meditari in scripturis sacris d̄ diuinis p̄ceptis curare; Orationi d̄ psal modie uigilanter incubere· q̄m hec est arma q̄b; diabol um cet· d̄ similit e xp̄i in fide d̄ bonis operib; solidant; Predicationis officiu plebib; uob cōmissis congruent impendere· d̄ bene agentes· ad meliora uerbo d̄ exēplo inuitare· prauos q̄q· d̄ impios fortit er redarguere· d̄ repugnare· d̄ sic ut est is minas atq· terores nullat en̄ formidare· d̄ portus do quā hominib; placere studere· d̄ q̄ d alus p̄dicatis· in uob p̄mo ostendere; Religione· d̄ sanctitate· castitate· atq· mundicia pomnib; habere corde d̄ corpore studere· d̄ idoneos xp̄i ministros uos ipsos ostendere· ut exēplo a sanctitatis d̄ religionis· ad sēruitutē xp̄i alios possitis instituere; Sic q· mundicia d̄ nitor sēc̄ conuersationis atq· omis in comune uirtutes in uob resplendeat· ut si minor ē· in uob doctrina quā decet· munda d sca ē conuersatio subiecta ro suis ad bene agendu informā· ut q̄ uerbo d̄ p̄dicatione nūale tis· exēplo totius bonitatis doceatis· q̄ncuus iuria despicit· restaurat· p̄dicatio ē tē natur;

Caritate fraterna amare· d̄ hospitalitate diligere· d̄ sanctarū negotia p̄ nolite discurrere· ne uideat in uob ministeriū sacrū uilescere; Inreprehensibile suos in omi conuersatione d̄ actu exhibere· ne nom xp̄i in uob possit blasphemari; Quecūq· inq̄ ut inhonesta· aut ceri periculosa in gregib; xp̄i uob cōmissis· in potentib; d̄ nobilioribus· in minoribus· d̄ pauperib· in masculis· siue in femminis conspicere d̄ intelligere poteritis· sine fauore aut alicui q̄ psonarū acceptione ostendere eis satagite; Et unicuiq· peccata d̄ iniq̄tates suas absq· tarditate d̄ neglegentia certe uerecundia annuntiate· d̄ deo imb; sceleribus· suis cōsiliū ce gru ū eis p̄bere· d̄ sententiā dn̄i nob omnib; cōminante pomia formidate· si n̄ annuntiaueris inquit mihi q̄ iniq̄tate sua· anima ei de manu tua requiram; Et ite· Clama ne cesses· q̄ si tuba· d̄ ea; Pententiā b; d̄ ua quagabundi p̄ sanctā negotia d̄ desidia discurrētes· q̄ si mihi male gesserint· pericula sua ostendite· d̄ ut in uno loco morantes dignos poentie fructus faciat cōmonete· annuntiante se iuerissime q̄ t poentiā d̄ similitudinē sanctarē partū n possagere; Iterū· iterūq· monem atq· p̄cam· ut salutē uram d̄ salutē totius cōmunitatis q̄ t uob cōmissi sit sollicite p̄uideatis· d̄ animab; eoz quib cōmissis sollicite p̄uideatis· ut d̄ anima surā sad iuuante diuina gratia ille

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

INCIPIUNT CAPITULA DOMINI ROTGERI TREVERO RUM EPI

CAP. I. DE FIDE SCE TRINITATIS QUALITER PREDICANDA SIT ET DE PRIMO OMNIUM CREDENDUM EST ATQUE OMNIBUS GENERALITER PREDICANDA.

Primo omnium credendum est atque omnibus generaliter predicandum patrem et filium et spiritum sanctum unum esse deum omnipotentem eternum immutabilem qui creavit celum et terram mare et omnia que in eis sunt et unam esse deitatem et substantiam et majestatem in tribus personis patris et filii et spiritus sancti; et eque omnipotentem esse filium dei incarnatum esse de spiritu sancto et de maria semper virgine pro salute et reparatione humani generis hominem factum passum sepultum et tertia die resurrexisse et ascendisse ad celos sedere atque adhuc exterum patris et inde venturum esse judicare omnes homines secundum merita eorum. Qui venturus est judicare omnes homines secundum merita eorum et impios quidem mortuos in carne resurgere et impium propter scelera sua cum diabolo in ignem mittendum eternum justos autem cum christo et sancto spiritu in vita eternum gaudendum eternaque.

CAP. II. DE HONORE ET REVERENTIA ECCLESIARUM.

Volumus admonemus firmiter et precipimus sacerdotes nostros ut ecclesias sibi commissas mundas semper et decentes habeant et nullum aut malum ibidem intrare ullo modo permittant. Nichilque aliud in ecclesia fiat nisi oratio et officium divinum. Quod domi

domorationis est. Vana enim et fabulosa otiosa aut scurilia placita nullatenus ibi fiant. Luminaria quoque ibi noctem in mediam ardentia atque altaria sua habeant et ornatus sacramundis linteaminibus coopta. Ut missa nequaquam alibi nisi in ecclesia celebretur et ut in ecclesia cellarium fiant.

CAP. III.

Ut missa nullo loco celebretur nisi in ecclesia ab episcopo consecrata exceptis in necessitate coegerit. In tentorio vel in mentorio altario consecrato. Et ut in ecclesia nichil aliud recondatur preter libros et vasa sacra. Ac reliquum ecclesiastici et quod ad cultum ecclesie pertinet.

CAP. IIII.

Ut in ecclesiis defunctorum sepultura mortuorum fiant. Ut nullus in ecclesia sepeliatur nisi bone et probabilis vite fuerit sacerdos aut quelibet persona. Decuius vita nulla sit dubitatio. Corpora unumquemque in ecclesiis sepultas neque quando inde pociantur sed profunditus in terra mittantur et ut sepulchra non appareant. Ubi unum in etate sepulchrorum illuvies imponetur. Locus ille pro cimiterio habeatur. Edificata alio loco ecclesia juxta ubi honeste officium divinum adimpleatur. In domibus quoque sacerdotum nullo loco sepulchrum appareat.

CAP. V. DE LIBRIS ET RE SANCTIS ECCLESIASTICIS

Ut sacerdotes libros sibi necessarios correctos et de vasis habeant psalterium scilicet et lectionarium cum angelium missale capitula xl omel. et martirologium et sacerdotale alia ecclesiastica et alice ac patenam apposite optima et munda habeant et alia

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

aliosuisus nullatenꝰ transirepatiant. DE EUCHARISTIA.

VI Vt sacrificiū sacdotes sēp habeant paratū. qđ nec cū aliq infirmat fuerit. statī eū cōmunicent. ne sine cōmunione moriat. Ipsū ꝰ sacrificiū. nō pruste cos dicimus mundos sicut scriptū est. Infirmis tranſmittat. sed aut ipse ꝑ ipsos cōmunicet infirmos. aut petros suos ad hoc opꝰ idoneos. Et oblatas qs dō offert. aut ipse ꝑ ipse aut ꝑ ministros eoꝝ mundissimas faciat. Et uinū et aquā sine q̄b; missa nō potest celebrari. nitidissime tractet. Et ut sacrificiū sēificatū. aut a bipsis ꝑbris. aut a bipsis q dignis colligat. Deip soꝰ ꝰ pur sēt honore. Inuase mundo seruet. nec tamen diutius. nisi q̄usq. aliud fiat. ne putridū. et dehonestatū appareat. DE VITA ET MORIBUS SACERDOTUM.

VII Ut sacdotes assiduitatē legendi. et orandi habeant. q lectio. et oratio sarma q̄b; diabol expugnat. et ētna beat attitudo adq̄rit. Post lectionē q̄q. et orationē manib; operent. ne forte eos diabol ociosos inueniat. q̄ q̄ ociosos inuenit. facile ad pecca tū ꝑtrahit. Ociosita senī sicut scriptū est. Inimica est anime; nisi ꝑ a bonis operib. clarescant. q tm sibi subiecto spexē plū bone operationis ad gaudia etna aptent. DE DOCTRINA ET OBSERVATIONE SACDOTUM.

VIII Ut pbri cū magno studio. pudeat. q tm doctrinā rectā teneant. et baptisma catholicū iure obseruent. et missarū ꝓces bene intelligant.

et horas canonicas diurnas et nocturnas custodiant. et psalmos memoriter teneant. et defunctos tractent. et orationē dominicā et symbolū ꝑ sitteneant. et intellegant. et suis ōmb; parrochianis ea tenere faciant. Ut laici seniores nullatenꝰ in domib; Sac

VIIII Cōmonen et ad ea semper ecclesiā dotū habitare ꝑ sy mant. siarū et omes sine cōmune laicos. ut in domib; sacdotū q̄ mundē. et religiose debent cē. cū uxorib; et alus fēminis sacc anib; habitare ꝑ sumant. quā cū uent sacdotib; q sēp sobrii et q̄eto animo cē. debent. et orationib; dedit. et aduersitando infirmos seu baptizando infantes paratī. sctaris; tumultib; int cē. et luxuriosis uerbis sine q̄nam: Qualit ꝓbr missā celebret.

X Ut pbr nullatenꝰ missā solus cantare ꝑsumat. sed habeat q̄ssalutē. et sint illi respondeant. Et ut ꝓtam laic legere ꝑsumat. nec ad altā ꝑtrs. nisi subdiacon fuerit ordinat. Et ut femine ad altare nō accedant. nec uasa sacra tangant. memores sue infirmitatis. sed nec laici in reuerentia audeant tractare.

XI Ut sacdotes hospitalitatē De hospitalitate sacdotū. ament. et omnib; tenendā insinuent. In tm ut ꝑegrinos tm cognitos. q ex uno pago ad alū ꝑ q̄cūq. necessitate transeunt cū caritate suscipiant. et apud eos ut ꝑ ipsi in tm ut ꝑegrinos sine ullo impedimento saluent. et ea q apud se habent sine ulla minoratione custodiant. Et si aplus nō posset. donent illis focū. aquā. et

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

ſtram. ⁊ q̄ tam cis aduenientibus q̄ necessē fuerit; Si ⁊ supuenientib⁹ alus
hospitib⁹ eos recipere nō possit. eligant in sua parrochia fidelē uirū. cui
ad saluandū eos cōmendet. ⁊ uenienti ac necessaria tā hospiti q̄ sacdoti;

xii. Vt cum ti sacdotes nri ad synodū DE CONCILIIS OBSERVANDIS
festinant ⁊ absq; ulla tarditate ueniant. nisi q̄s grauis infirmitas; Si q̄s autē aut archidiaconus aut ad ministerium nr̄m uenire
noluerit. ē ciliū. nisi iusta excusatione monstrauerit. canonicę
excōmunicationis sententiam undictā; Ut DE CAPITULIS ARCHIPRESBIS
celebrandis

xiii. Volumus atq; iubemus. ut omnib⁹ kl̄is archipr̄bi nr̄i
suos ⁊ sacdotes ad ciliū uocent. ⁊ sciant ab illo atq; ut ā ⁊ cuer
sationē diligentissime inquirant. ⁊ q̄m ministerium ecclesiasticū
intellegant ⁊ faciant ut ue fungent. ut filios suos correctos habeant.
⁊ capitula sibi data teneant. aut intellegant ꝑ seruant. q̄m si alu
quē sacdotē insciū aut malā famā habentē reppererim. aut ꝑ
alium aliquē audierim nisi archipr̄bm. ipsi archipr̄bi durissime
ferient; Nullatenus ergo ibi pastos. ut pranidia facere ꝑsumant.
ne forte q̄d adhuc ritatē religionis tē caritatis facere uideant.
cuertat diabolus tā debrietatē talicui⁹ uitii maligitatē

xiiii. Vt sacerdotes paratissimi ad docendas plebes: Qui scripturas sc̄as ꝑ ⁊ scripturas. qui aut
nesciat. saltē hoc q̄d notissimum est plebib; dicat. ut declinent
a malo ⁊ faciant bonū. inquirant pacē ⁊ sequant eā. Quia oculi

dñi supi⁹ iustos. ⁊ aures eius ꝑ ces eorū. Vultus aut dñi sup facientes mala.
ut ꝑdat de terra memoriā eorū; Nullo ergo se excusare poterit. q̄d nō
habeat lingua. unde possit aliquē ꝑdicare; Strauerūt ut quelibet
errantē uiderit. ⁊ cdm q̄d potest. aut obsecrando. aut increpando.
ab errore retrahat. ⁊ ad pagendu bonū op⁹ hortet; Mod⁹ aut ꝑdi
cationis sit ei est; In primis dnm deum diligere ex toto corde. tota anima.
tota mente. Deinde proximum tanquam ipsum; Deinde nō occidere. nō ad
ulterare. nō facere furtum. nō cupiscere. nō falsū testimoniū dicere.
honorare oēs homines. ⁊ q̄d sibi unusq; nō uult fieri. alio ne faciat;
negare semetipsum sibi. ut sequat xpm; Corpus castigare. delinquē
amare. proximū diligere. pauperes pascere. nudos uestire. hospi
tes suscipere. infirmos uisitare. mortuos sepelire. in tribulatione
ne positis subuenire. dolentes cōsolari. a seculi actib; se facere alienū.
nichil amori xpi ꝑponere. iracundiæ tē ꝑ nō reser
uare. Dolū in corde nō tenere. pacē falsā nō dare. Caritatē nō de
relinquere. nō iurare ne forte ꝑiuret. Veritatē ex corde & ore
ꝑferre. malū ꝑ malo nō reddere. iniuriā nō facere. sed & iniuriā
patient sustinere. inimicos diligere ꝓpt dm. Maledicentes
se nō remaledicere. sed potius benedicere. Pro secutionē pro iusti
tia sustinere; Nō superbū. nō iracundū. nō multū edacē. nō so
nolentū. nō pigrū. nō murmuriosū. nō detractorē. nō litigio
sū. spē suā deo cōmendare. bonū aliq̄d ceū uiderit in se donū agnoscat
⁊ non sibi.

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

malū ūsē pase facūscuit. d' sibi repuit'. Diem ludicii timere. gehen
nā expauescere. uitā ēternā. ōnicupiscentia spiritali desiderare.
mortē cotidie ante oculos suspectā habere. Actū uitē suę ōni hora
custodire. In ōni loco. dīm sere spicere pcertoscire. Cogitationes
malas cordis uo aduēmentus abicere. Ossuū amalo t prauo eloq̄o
custodire Multū loq'. nāmare. qm̄ scdm̄ scripturā in multiloq̄o
peccatū nō deerit. Verbauana aut risu apta. n̄ loq'. Risū multū
nāmare. Lectiones libenter audire. Orationi frequēter incū
bere. Malā pcentiā cū gemitu & lacrimis cotidie in oratione dō fuerī
d' ulcp̄ is malis. de nce p̄ sē dare. desideria carnis n̄p̄ficere. Voluntatē pp̄ām odire. Pceptis sacdotū in omnib; obedire. etiā si plea
tur q̄d absit quā oportē agat. memores illius pceptī dominici.
q̄ dicūt facite. q̄ aut facūt facere nolite. Pceptis dī. facilis cotidie
adimplere. Caritatē amare. nullū odire. Zelū & inuidiā nō habe
re. Ctentionē nāmare. Clationē fugere. Seniores uenerari. Iuuo
res diligere. In xpi amore pinimicos orare. Cū discordantib; ante
solis occasū ad pacē redire. & de dīm̄is cotidie q̄ desperare; hęc
ēni documenta spalia. q̄ cū fuerint ano b diligenter q̄ sine cessatione
adimplēa. & in die ludicii manifestata illi a merces nob a dno re
tribuet. quā ipse p̄misit. quā oculus nō uidit. nec auris audiuit.
nec in cor hominis ascendit. q̄ pparauit dīs his q̄ diligūt eum.

XV. Constitutum De prebis qui in cena dni pcrismate ueniunt.

Ut de prbis qui ad accipiendū chrisma ad ecclīam uenūt. unus ex
decē eligat' q̄ accepto chrismate socios diligenter deportet. Quī n
longius a ecclīa sit q̄ sex aut septē milib; habitat. ad accipien
dū chrisma ipse ueniat. Tres aut apullos. omisso cū de ferat.
una p chrismate. Alia poleo ad catheuminos. tertia poleo ad firmos
unguendos. Insinuet enī a pullis scriptū in pmptu habeat.
q̄ sit chrisma. q̄ doleū baptizandoy. & q̄ infirmorū. ne indis
crete aliud q̄ pro alio accipiat. Ipse quoq; chrisma sub sigillo custodi
at. & nulli p̄ alio medicina. t maleficio dare p̄sumat. Sic fe
cerint honore pueniet.

XVI. De Parrochiis et De Parrochianis et De Clericis Sal

Prohibem' ut nullus pr̄ alterius parrochiam sollicitet. ut a suā ecclīam ueniat relicta pp̄a ecclīa. nec admis
sū recipiat. nisi litteras ei fuerit. aut aliqua iusta ratio inuenerit.
multū in alterius ecclīe missā cantā. nisi ibi ire ei fuerit. aut
ab comunicatus ei ecclīa. Nec decima salarī debita sua deat recipe
re. sed unusq̄sq; suā ecclīa & suo populo sit cretus. Et ut nullus
alterius sollicitet. aut recipiat. Quā ut hanc admonitionē nram
nō obseruauerit. sciat se aut gradū p̄dicturū. aut in carcere
diuturus determinandū.

XVII. De Emissaribus Suscipiendis

Ut nulla femina in domo sacdotis habitet. Quā aut senū canones
matrē & sororē. & alias ppinquas inq̄b; nisi sit suspicio cū illo habita
re cedant. hoc nos ideo omnimodis sudam'. q̄ nobis q̄ dam illarū

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

uenium ꝓ alię femine, q̄ñ ſit cū ſanguinaria luned̄ę. d̄ēū ad peccan
dū prahunt. Et nec p̄bter ad domū femię ullā frequentatione ha
beat. nec lncellariū aut ſēcrariū ullā femīā introire rat;

Si q̄ſ ſuū p̄bter crimine adulterii ſuſpitioſus poſtē p̄mā ſſectam admo
nitionē lnuent̄ fuerit ullā frequentationē t̄ fabulationē ha
bere cū ea de q̄ ſuſpicatē. ſciat ſe a ſacdotali miniſterio ſine ulla
reſtitutione alienandū. Utq̄ſ p̄bter alterius ſtcclam

XVIII Si q̄ſ p̄bter aut munera. aut aliq̄d ingenii ſuggripiat.
ecclam alterius p̄bri acceperit. ſciat ſe aut gradu p̄dituru.
aut lncarcere longo tēpore detinēdu; Statuim̄ d̄iā. ut p
accipienda ecclā null̄ p̄bter munera donā; De reb; qua ſpbi

XVIIII Ut null̄ p̄bter alienas man̄ p̄dia coparē d̄ infraude cōparan;
d̄ ſubtractione ſuę ecclę. ſed d̄ eā ad poſt ordinationē ſuā ad q̄ſ ſie
rit. ecclę cui p̄eſt relinq̄t; Q̄ ſi ullo m̄ audire poterim. ut hoc
agat. t alicubi ſuū ar tractū niſi ad ſuā ecclam faciat. ipſā ecclam
recipiem̄. d̄ inſup canonica ſententia eū ferem̄; Ut nullt

ꝓ baptiſmo. ſepultura. aut ꝓcat. t ſacramto. P̄tiſ ac

XX Monem d̄ iā aut null̄ ſacdotū p baptizandis aut ſepeli cupiat.
endis hominib; p̄tū accipiat. ſed d̄ ſanctis tēporib; ē ſtatutū.
idē. paſcha. d̄ ſpentecoſten. ſponte baptizēt; Egrotantes
ū ſide defunctī fuerint. cū pſal mis. d̄ canticis. ad ſepulchrū de
ducant. nullū lndepti ū niſi ſponte aliq̄d dlatū fuerit.

7

rēq̄rentes; Similit de penitentia danda. d̄ declaranda lnocentia faciēdo
nullū exq̄ra ꝓ donū. ſed penitentiā q̄rentib; citō ſuccurrant. d̄ iuran
tes p̄dicent. nempurū cadaſ; Penitentes ergo ut ad penitentia
ueniant lnuitandi ſt. d̄ iurantes repurgant admonendi; Si q̄ſ ſacdotū hoc q̄d p lhibē̄ fecerit. canonice ſententię uindictā ſuſ
cipiat; Q̄t Statūt tēporib; lnq̄cis Baptiſm̄ celebret. et de ln

XXI Ut baptiſm̄ certis tēporib; celebret. paſcha uidē Firmus Baptiſdis
lucā. ſpentecoſten; Aluſq̄ tēporib; nullt baptizet. ni ſi infirmi. d̄
periculo mortis ſe ſtituti. d̄ q̄ſ paganoy me incurſat; Hiſ itaq.
duob; tēporib; paſcha. ſpentecoſten. omniſ ſacdotes excelliſ aduicoſ
cūēmant. d̄ libo officiū ꝓ agentes baptizandoſ q̄q. baptizēt;
Et tūc ad ꝓpa ſecctas ſuas ſuoſ baptizatoſ. d̄ celeriſſubiectis reuertentes
miſſaru ſollēnia expleant; Et baptizati. d̄ q̄ ea ſa fonte baptiſ
matis ſuſceperē. omniſ cōmunicēt; Et q̄d diu nalbiſſē. cotidie pa
rrochiā ad ecctam eoſ deducaſ cū luminarib;. d̄ ſanguinē dnī
uſq. ad iem octauū cunctis peipiaſ; Si aut paruul̄ egrotans ad
q̄ libet p̄bterū q̄ cūq. tēpore thoracē ad baptizandū de cui libet
parrochia deportat̄ fuerit. ſtatim baptizet; Si autē n fecerit.
d̄ ille ſine baptiſmo mortuus fuerit. ſciat ſe pro animaru ip
ſoru nē dore reddituru; De oratione dominica Et ſimbolo Et pa

XXII Uromniſ xpiana mmitmouſq. ad maximū oratio TRINIS
onē dominicā d̄ ſi bolū firmit teneaſ. q̄ iſtis ſcluab; ſententiis

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

XXVII Ebdomada prima ante illum q̄ dr̄agesime. ē sessionē sacerdotib; dande fr. de ōmib; peccatis q̄ siue ī hoc siue ī nouo testamento ppām. ē. ap̄ēs penitentia accipienda; Discordantes ad ēcordiā reuocandi. ōm ētentionēs, ut ēs pacificande. ut dimittat unūsq; peccata ī nuc̄ decoribus; sus. ut secure ut dicam; Dimittēnobis debita nr̄a. sic ēnos dimittim debitoribus nr̄is; Et sic ī hac ante sinsem q̄dr̄agesime ē. p̄. mundus ā purificantib; ad sem̄ pascha puenam. ē. ap̄ penitentiā sē renouem. q̄ ēscās baptism; Quando ergo aliq; sacerdos ē sessione uenit. diligenti inq̄rat sacerdos. q̄l̄ peccatū ppāuit. q̄ fecisse fatet. sic ām̄ ī sua facta debē ē penitentiā iudicare; Debē ēa admonere. ut de malis cogitationib; de ōnē ē sessione. ē. de ēcto ore ut sp̄ncipalib; idē. castrimargia de uentris ingluuies. fornicatione. accidia. superbia. uana gloria. inuidia. ira. superbia; Et nominatim dicat ei sacerdos unūq̄q; q̄ ut ūū. ē confessionē illius inde accipiat. DE MODO SE RE

XXVIII Modo penitentie peccata sua ēsi MEDIIS PENITENTIAE; tentib; aut p̄ antiq̄s canonū institutionē. aut p̄ scarū scripturarū auctoritatē. aut p̄ ecclesiasticā ē. ructionē imponde. ē. abiecto libello suo q̄ penitentiale suo cat; Sicēn baptism̄ peccata purgat. ita ā penitentia sēpre modis. ē. in scriptura. peccata dimittunt; Primo in baptismate; Secdo p̄ martyriū; Tio. p̄ elimosina; Quarto. si eam tam alia q̄ spēcam unus peccata sua; Quto. cū ppōdicatione alius ad ernore peccatorū alios ē uertat; Sexto. p̄ ūam. lxx.

AGAD. LUGD. BAT. BIBL.

Leiden UB. Vulcan. 94 B

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

omne fundamentū fidei xpiane cōsistit; Et nisi hasd uasse memasuñ
quisq memoriter tenuerit · & ex toto corde crediderit · & in oratione se
pissime frequentauerit · fidelis ee nō poterit; Nullā d hāc fontē baptis
matis sal ūs suscipiat · neq coram epō ad cōfirmandū aliquē teneat · nisi
simbolū & orationē dominicā memoriter tenuerit; Et illis q̄ ad bap
tizandū & coram epō ad cōfirmandū tenuerint · ea ns imua re possint;
Similit in publica penitentia se ē statuti · aut enim mali peccato
ē stricta · nulla ten alios ad baptizandū & cōfirmandū teneat ·
donec dignā satisfactionē pacta penitentia capiant;

UT IN ANTE S AD CĪFIRMANDŪ UENIRE NT ARDEN ;

XXIII Volumus quoq uprbiōnib; annuntient ut in fame ssuos anteq
peccare sciant · aut sordib; ut rio z in q̄nent · ad cōfirmationē ad u
can ; Scientes q̄ d hoc donū p fectio xpiane uitę accipit · & sine hoc
plenitudinē gratię habere n̄ posse ; Et ideo sine eo · periculosissimū
ē ab hac luce migrare ;

UT HI QUI ALIOS CORA EPŌ LENT · MUN

XXIIII Monem & hortam · ut hi q̄ ad DI EE STU DEAN ;
firmandū coram epō in fame ssi tenere debent · mundos se & purificatos
exhibeat ; Sippis uxorib; in p̄ximis mistus un · Lauent corp̄s suū
& ue stimēta q̄ · & sic ad ten endū accedant · Suū & alio genere
formicationis aut pollutionis in q̄natos se cē · cognoscēt · n̄p̄ us acce
dan · q̄ se penitentia mundent · & corp̄ a cuctum ta lauent; Ip̄s ū
q̄ tenendis & ad tanta cōdonā uenire stimen · sine poralesq̄ pomia

mundi a centi dies studeat · & usq in diem septimū ip̄s a unctionē ·
cū bipidis de supligatis in fronti[illegible] porrect · neq
alicui sepollutioni · aut luxurię tuenationi aut sęcularib; ioc is ·
t alis uolup tatib; q̄ dui hęc portauerit misceat ; Ip̄s q̄ u bindas
neq̄ q̄ in alios usus retorquean · sed sep eas ad sim ęle op̄ seruent
aut ignitradat : UT OMS FIDELES T̄ PORIB; STATUTIS CŌ

XXV Oportet sed m auctoritatē canonū fidelib; cōmuni MUNICEN ·
care t̄ poribus ē statuti · natale ude luc ad dn̄ · pascha · & pente
coste n · q̄n q̄ q̄ sęcularium in hiis diebus; festiuitatib; n̄ cōmunica
uerit · catholicę cē n̄ credat · nec hīt catholicos habeat ; Abomi
nib; & iā fidelib; cōmunicandū est medianteq̄ dragesima · et
nadū · parasceue · & uigilia paschę · p̄ eos q̄ penitentiā agit ·
t mortali peccato detinent ; UT SACDOTES QUI DEAN
NE ULLUS SIT QUI IN CONFESSU SAPUD EOS REMANEAT ·

XXVI Monem fir & ē sacerdotes omis parrochię n̄re · ut studiose pu
deant · q̄ n nullus in parrochis suis sam mi mo usq ad maxi
mū cui ē fessionē n̄ suscipiant ; Deh is ū q̄ in multis parrochis
possessiones habent · & sic d m suā uoluntatē ali q̄ndo in una · ali
q̄ndo in altera parrochia cōmorant · & incertū mand cui ē fessis ·
ut nullus sine ē fessione remanere possit, Et si nullū ē fessi fuerint ·
cogant tuenire ad ē fessione ; Si aut uenire noluerint · excomu
nicent ; DE PENITENTIA FIDELIB; DAN DA ;

COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 94 B fol.

Migne P.L. 89 p. 443

INCIPIT PENITENTIALIS DOMNI ECBERTI ARCHIEPI EBURACIUITATE

LUGD. BAT. BIBL.

INstitutionibus quae fiebat in diebus patrum nostrorum necessarium quam maxime nunquam deerunt quaestiones cum poenitentibus atque lugentibus suas passiones ac uitia, medicamenta salutis adhibere quae diuersitas qualitatum diuersitatem faciet poenitentibus medicamentorum tum. Uel sicut medici componunt diuersa medicamina et potiones solent facere contra diuersitates infirmitatum tum iudices secularium causarum diuersa iudicia quibus sunt arcendi poenitentes atque tractandi quomodo

Vulc. 108.

Leiden UB. Vulc. 108 fasc. 12

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc. 15 [illegible] fol. 1

DE ORDINATIONE

In ordinatione prb̄r siue diaconi · oportet
epm̄ missas agere · Similit̄ greci faciunt
quando abbatē eligunt · t abbatissam
In monachi uero electione treso rationes fiant
abbas sup monachum .xvii. dieb; quatt̄ de
b. ca put habere .i. cū cūculo & .viii. abbat
tollere uel amen sic in baptismo prb̄r .viii. die
uel amen infantia auferrt · t abbatissa et mo
nacho · qua secundū baptismum est · iuxta
ritum patrū omnia peccata dimittunt
sicut in baptismo · Abbatia quū prb̄r ē po
test abbatissam consecrare cū mille ēplebia
tione · t abbatis ordinatione ēp̄r debet missam
agere · pallium benedict̄ cum · cū collectio
ne · Inclinato capite cū duob; t mitrā tur
de fratrib; & dat ei baculū & pedules
S · cū monialē · & basilicae sōrum ab epō

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc 108 fol. 41

Leiden UB. Vulc. 108 fasc. 12

recteiudicent Inter miseros et
diuites Inter causa" et causam
quanto magis igitur. ó sacerdotes
di diuersa medicamenta. animarum Inuisibilium hominibus pensare
et tractare oportuit Neperfidum medicum. uulnera animarū
fiant peiora. prophēta dicente
Conputruerunt cicatrices meae a facie insipientiae
meae. ó fultus medicus noli deci pere animam tuam et illius nedu
plicem pœnā accipias uel septuplū.
ut mille annis Audi xpm dicentem.
si cecus cecum duxerit. ambo cadent
in foueam Situs cogitas iudicium
meum alter homo non audit neque

443 fin

ecti et inter laicos penit quomodo unus 448 C.
Quidimiserit alteri uxorem suā in coniugii vii annis penit Si clericus homicidium
fecerit et proximum suum occiderit. x.
annis penit exul vii annis penit Si odii
meditatione fuit. Si laicus homicidium
fecerit per furorem et meditationem
iii t v. t vii annis si proximum annis qui
casu occiderit nolens. i. annis penit
tem qui immolant demonibus in
magnis siem sudoē x annis In mi
nimis. i. annis Auguria tam nem
one. v. annis. Si mulier per peccatum
vii. annis et penit ser p ista ordine
seruauerit a bono anno et supra de
qualecumq; peccato Idest unusquisq;
ebdomadam diem sine uino et medone

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc 108 fasc 12 fol. 1-2

facit penīt eius haec ē reliquum uitę suae
prębeat obsequium domui dī Qui cum pe-
cudibus turpiter commiscuerit .iiii. añ
penīt Qui sanguinem aut semen biberit
iii añ penīt Qui fraude ut preda uescatur
dimedio anno penīt

Quomodo possumus penīt vii añ penīt
triduanū pro xxx dies & noctes Canta
os psalmorum .cxx. psalteriū pro xii
mensē. Pro .i. die .l. psalmor. & v
pater noster unū psalteriū p tres dies
& xv pater nr̄. Pro .i. die .iiii. uicibus
beati & ex miserere mei dī. & v. pat nr̄
& lxx prosternens se ī terrā cū pater nr̄
dicat ī iectione facias & sic prodies una

Si uult minus psallere tam uult patere
prosternat se frequenter ī oratorium
c. & dicat miserere mei dī & dimittat

delictā mea facit hoc pro uno die

Q uult confiteri peccata sua · cum lacri-
mis q lacrimis ueniā non postulant
sed mereantur Rogat ille presbiterum
ut missa cant & pro eo nisi sint crimina
capitalia · quas debeat labare cum lacri-
mis Cantatio unius misse potest xii dies
redimere · x · misse · iiii · menses · xx · misse ·
viii menses xxx misse xii menses possunt
redimere uolunt confessores cum lacri-
mis ·

ACAD.
LUGD. BAT.
BIBL.

EXPLICIT PENITENTIALIS

dō gratias amen — rbi Bbldxt cxk ·
cpn cf dkt dī ukibm bf ctrubm bmfr ·

Leiden UB. Vlfc. 108 fasc. 12

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc 108-fasc 12 fol. 3v-4r

Fulda

Leiden, Universiteitsbibliotek, Vulc. 108 fasc. 12. - Poenitentialefragmente

und ein Fragment De ordinatione

2 Doppelblätter, 19 x 13,5 cm; Prov.: ? - Lit.: Bibliotheca Universitatis Leidensis, Codices manuscripti 1: Codices Vulcaniani (1910) S. 50.

Nicht weniger schlecht sind die Gandersheimer Rechte an der Grafschaft Werden (an der Nette) belegt. Die Grafen dieses Namens treten seit 1150 auf. Dietrich von Werder war damals ein Lehensmann Hermanns von Winzenburg und hatte von diesem - genauso wie Heinrich von Bodenburg - ein Lehen aus Hildesheimer (nicht Gandersheimer) Kirchengut erhalten; über die Herkunft seiner Grafschaft verlautet dagegen nichts [9]. Erben der Herren von Werder wurden im 13. Jahrhundert die Wohldenberger. 1274 verfügten sie in Liermunde über acht Hufen, welche Gandersheimer Lehen waren [10]. Da Liermunde 1225 in der Grafschaft Werder gelegen haben soll, hat man von dem Vorgang von 1274 auf die früheren Verhältnisse zurückgeschlossen und gemeint, daß schon die Herren von Werder ihre Grafschaft von Gandersheim zu Lehen getragen hätten [11]. In Wirklichkeit ist der Fall nicht so eindeutig. In jener Urkunde von 1225 erklärt Graf Ludger von Werder, daß die lamspringeschen Güter zu Liermunde zwar im Gebiet seiner Grafschaft gelegen (per comitatum nostrum disposita), aber ab omni dominio et iure comitis usque ad nostra tempora libera et expedita gewesen seien [12]. D. h. in dem Ort gab es eine Gemengelage, die Grafschaftsrechte waren aufgesplittert. Unter diesen Umständen und angesichts der vielen Veräußerungen von Grundstücken (samt allen ihren Rechten und Lasten) während des 13. Jahrhunderts kann man die Verhältnisse von 1274 nicht einfach in die von 1225 hineinlesen und damit die ganze Grafschaft Werder kurz und bündig als Gandersheimer Lehen deklarieren.

Ziemlich spät, aber klar ist ein Gandersheimer Komitat in Nauen am nordwestlichen Harzrand bezeugt. 1225 übertrugen die Grafen Konrad und Bertold von Wernigerode mit Zustimmung der Äbtissin Bertha von Gandersheim das Recht, das sie dort ratione comecie an einer halben Hufe hatten, am Kloster Neuwerk in Goslar, und Bertha stellte ihrerseits über ihren Konsens eine Urkunde aus [13].

Leiden UB. Vulc. 108 fasc. 12

et finitarme et leuniec usq; ead uesperū
Et manduc& desicco cybo et ieuno in-
die s adnonā in die s aduesperū Et in
diebus dominicar et in nat dñi. in die
et epyphania et pasca usq; ad albas
et ascensione dñi et pentecosten et sci
micha elis et sci iohannis bapt et sci
maria et xii apostolorū et sc̄i marci
et illius sc̄i qui milla prouincia e Inhis
p̄dicar diebus faciat carratem in
comparet Clericus aut laicus
euenerit aliter quā hominib; cauen
Et aliam q̄ dep̄hendit fuerit manducemus
nec bibat aut quicquid faciat omnia
ad gloriam dī faciat Tunc ergo digna
pñiam agit & sic in pace

DE CLERICORŪ PENITENTIA

Clericus aut laicus si furū iudicatur uel ep̄i
pbi. ducem q̄ fornicatione. aut puero aut furtu cap̄tus
est. de ponatur non ei cōmunione priuetur quāmun
dicar & eius in dipsis. Si sponsus ex fornicatione facien

449 B.

3

uerit montanum in scaut fuerit aut pen̄
Si uidua medeat fuorpent autem id
fabiem fue uermicalor qui peduclo
nun capiantur suum neonon bibent urinā
fer cora ue comedent cū inposition mu
nu epi annolntegro cum pane & aqua
Parulus sē hnucem p̄ cucienter vii diebus
pen̄ Si aū maioris aetatis xx diebus
Si uero adolescens xl diebus
Qui non bene custodient sacrificium & mus
comedit illud xl diebus. Qui aū p̄dide
rit inecta ut pars ceciderit & inuenta
fuerit xx diebus pen̄ p̄ fundent aliquid decalice superaltare quando au fe
ratur lintheamina vii diebus
Si uinecda semen fundit p̄ dormitatione
in dies pen̄ Qui formicationem in ecta

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vulc 108 fasc. 12 fol. 2-3